

דרב נחמן, דלמא משום דאיכסוף דרתח עליה רב נחמן על שנדר נדר חמור כ"כ שלא היה מוצא לו פתח, וא"נ שכל עצמו לא בא לפניו להתיר אלא למצוא לו פתח ואחר שמצא הוא לעצמו הלך לו אצל חכם אחר והתיר לו כנ"ל. ובפירושי ראייתי לעיל בריש שמעתין ענין וזה לשונו והלכתא אפילו ת"ח נמי לא מצי למיפתח בחרטה ומיהו אי אשכח מלתא דלאו אדעתא דהכי נדר מצי למישרי נדר נפשיה אגב ההוא מלתא הואיל ולא היה נדר מעולם וכדאמרין לקמן ע"כ, נראה שהם מפרשים דפתח פתחא לנפשיה ושוא לנפשיה וכי כתיב לא יחל דברו שהוא אינו מוחל דוקא בחרטה⁵³ ואינו מחזור כלל.

[כג, א] א"ל אלו הוה ידעת דעברה אדעתך מי אדרתה. א"ל לא ושרייה ומי שרי הכי. כלומר מי פתחין בנדר עצמו שהרי כל עצמו של נדר אינו אלא כדי שלא תעבור על דעתו ואם עברת היאך הוא מותר על ידי כך.

א"ל אין והתניא כו'. וקשיא לי אדרבה כיון שאמר שאלו ידע שהיתה עוברת על דעתו לא היה נודר כלל נמצא שלא הדירה אלא לזרוז בעלמא ונדרו זרוזין הוא ואפילו שאלה לחכם לא צריך דמאי איכא בין נדרו זרוזין דמתניתין להני, וי"ל דנדרו זרוזין שהיה מוכר חפץ לא היה סבור שישמע לו חברו לגמרי כמו שהוא אומר אלא שיתקרב לדעתו ושיפחות לו קצת מן הסלע, וכן חברו שיוסיף לו על השקל קצת ועם כל זה היה נודר שלא יתן לו אלא כך, וזה נודר כנגדו שלא יפתח לו מכך, אלו הם נדרו זרוזין שאין דעתם בשעת נדרם לנודר בדוקא ושיעמדו דבריהם ואם כן אין פיהן ולבן שוין ולפיכך מותר, וכן המדיר את חברו שיאכל עמו אינו נודר בדוקא שאינו מתכוין אלא לכבוד בעלמא ולזרוז את חברו ויודע הוא שדרכן של קצת בני אדם לימנע מלאכול

יכולים. 53 כ"ה במאירי בשם י"מ, ובשעה"מ שבועות פ"ו ה"ה כתב שכ"ד רש"י לקמן סה, א ד"ה במד"ן [אמנם הכ"ח שם הגיה להיפך] ועי' העמק שאלה פרשת ויצא. 54 כ"ה בר"ן, ועי' מאירי שכ"ז בנדר שהדירוהו אחרים, אפשר להתיר הנדר ע"י פתח זה שהיו סבורים שלא ישמע להם, אבל כשהדיר את עצמו אין לפתוח בכ"ה. 55 עי' רא"ש בפסקיו ס"ד בשם הר"ד אליעזר ממ"ן דאם ביטל בחשאי אין ביטולו ביטול, דהוי הביטול דברים שכלב ולא הוו דברים, וכ"כ בתוס' ישנים כג, ב ובשטמ"ק

אצל אחרים והלכך אינו נודר בדוקא ושיעמדו דבריו על כל פנים, אבל המדיר את אשתו מלעלות לרגל או ליתן בתו אלא למי שיתרצה הוא וכיוצא באלו סבור שיעמדו דבריו מחמת נדרו והלכך בגמר דעת הוא נודר לפי שהוא סבור שתשלים היא רצונו והלכך אף על פי שאלו היה סבור שתהא היא עוברת על דעתו היה נמנע מלידור מכל מקום הנדר היה נדר גמור בשעתו וצריך פתח ומיהו פותחין לו מן הנדר בעצמו כנ"ל⁵⁴.

כיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל לא שמע ליה. ואפשר היה לו לתרץ דאמר בחשאי⁵⁵ או שלא בפניו, אלא דאכתי הוה קשיא ליה מאי אף, דהא לא דמיא למתניתין דלעיל, והוה קשיא ליה נמי מאי ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר⁵⁶.

[כג, ב] הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כולה יעמוד בר"ה ויאמר נדר שאני עתיד לידור וכו'. ור"ה לאו דוקא⁵⁷ אלא משום דאמר שלא יתקיימו נדריו כל השנה נקט יעמוד בר"ה.

ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקריה → לתנאיה וקיימיה לנדריה. ק"ל אמאי עקריה אדרבא ע"ד ראשונה הוא נודר ואין פיו ולבו שוין והוה ליה כעין נדרו זרוזין אף על פי שפיו ולבו שוין להוציא דבר זה בשפתיו אפ"ה כיון שאינו נודר ע"ד שיתקיים נדרו הרי הוא בטל. ומיהו כהא איכא לתרץ דנדרו זרוזין לא הוו אלא במאי דאורחיהו דאינשי לומר כך לזירוזין בעלמא⁵⁸ ולא בדוקא, וכיון שכן הרי הוא כאלו אמר בפירוש דלא נדר בדוקא אלא לזרוז בעלמא, ותדע לך דהא ודאי בעלמא כל שפיו ולבו שוין להוציא דבר זה בשפתיו אף על פי שיש בלבו בהפך זה נדרו קיים ותנאי שכלכו בטל וכדק"ל⁵⁹ דברים שכלב אינן דברים, ועוד דק"ל נמי

כאן בשמו, דדוקא כשמבטל בחשאי אמרין דכשנדר ביטל את הביטול וחל הנדר, אבל בשביטל בפרהסיא, אמרין דגם בשעת נדרו עדיין במחשבתו הראשונה הוא לבטל הנדר. ועי' ש"ך ס' ריא סק"ב ובגלה"ש"ע לגרע"א שם. 56 עי' קרבן נתנאל אות ל'. 57 עי' תוספות ישנים ד"ה עקר ליה לתנאי שכתבו, דדוקא נקט ראש השנה שמתוך שהוא יום הדין גומר בלבו לבטל וה"ה יום הכיפורים ואע"פ שאמרו בצנעא, דעת מבורר הוא וכו'. 58 עי' רמ"א ס' רלב סע"ג דאין למדין מגדרי זרוזין למקום אחר

בנדרו זרוזי שדרכן של לקמן⁶⁰, אי לעיל בסמו הרי הוא ב כלומר דיוד מעיקרו ונד שעתידי ליד בטל ותנאו למעשה ד הארץ⁶¹ דר הזכירו בע במדיר את ומתנה ומב להדיר לאנ וכך הרי ה אפילו בעם שהוא מבנ שווין בו, ו שאני עתיד בטל, ובלב ביטול הלנ מפורש ש בשפתיו או שבשעת ז דברים שנ בשעת נדר בין בפורט אלא שסת הונא בר ח לה בפירק תלמידיו חו ששנינו סו פותחין לו

שאיין לך בד סק"ט ובכנו וקידושין מו לקמן כד, ב. בשעת הנדר בשעת הנדר בנקודה"כ, 64 עי' תוס' סק"ד, ומח מגדריס ה"ו

חידושי הרשב"א
 הוציא מוסד הרב קוק - ווילנא
 וזו למען חת גבורה אל גיב. זקב ת"ת
 תל"א

קא ושיעמדו
את אשתו
מי שיתרצה
בריו מחמת
שהוא סבור
ל פי שאלו
זו היה נמנע
מור בשעתו
נדר בעצמו

ורי הוא בטל
תרץ דאמר
י הוה קשיא
תיך דלעיל,
שיהא זכור

ז כל השנה
עתיד לידור
דאמר שלא
בר"ה.

כור עקריה
זאי עקריה
ז ולבו שוין
שפיו ולבו
כיון שאינו
טל. ומיהו
אלא במאי
י בעלמא⁵⁸
כאלו אמר
ז בעלמא,
ולבו שוין
שיש בלבו
וכדקיי"ל⁵⁹
יקי"ל נמי

כשנדר ביטל
סיא, אמרין
הוא לבטל
'גרע"א שם.
ז ישנים ד"ה
שנה שמתוך
ה הכיפורים
ע 58 ע"י
למקום אחר

בנדרי זרוזין דלא חשבינן להו לזרוזין אלא בענין שדרכן של בני אדם לומר כן לזרוז וכדאיחא לקמז⁶⁰, אלא מיהו אכתי קשיא לי מדאמרין לעיל בסמוך כיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל לא שמע ליה ולא אתא בהדיה, כלומר דידוע הוא שאינו נודר בדוקא שכבר בטלו מעיקרו ונדרו אינו נדר, אלמא כל שמבטל נדריו שעתיד לידור אע"פ שזוכר תנאו ונדר סתם נדרו בטל ותנאו קיים, על כן נ"ל להלכה אבל לא למעשה דלא נאמרו דברים הללו אלא בעם הארץ⁶¹ דחוששין לו כיון שהוא זכור תנאו ולא הזכירו בשעת נדרו. שמא בטלו לתנאו, אבל במדיר את חברו ועל אותו נדר ממש הוא מקדים ומתנה ומבטלו בפיו שאומר כל נדר שאני עתיד להדיר לאסור נכסי לפלוני כדי שיעשה עמי כך וכך הרי הוא בטל בכענין זה אין חוששין לו אפילו בעם הארץ שהרי יש כאן דברים מפורשים שהוא מבטל הנדר הזה בעצמו ואין פיו ולבו שווין בו, וה"ה לכל נדר מפורש שאמר כל נדר שאני עתיד לידור לפלוני על דבר כך וכך הרי הוא בטל, ובלבד שיוציא תנאו מפיו ולא יסמוך על ביטול הלב לבד דאין דברים שבלב מבטלין דבר מפורש שהוציא בשפתיו ונתכוון לאמרם כך בשפתיו אבל כשהתנה כן בפירוש מתחלה אע"פ שבשעת הנדר לא הזכיר תנאו בשפתיו לאו דברים שבלב נינהו, ואם ת"ח הוא בין שזכור בשעת נדרו בין שאינו זכור בין בכלול כל נדריו בין בפורט נאמן לומר על דעת הראשונה נדרתי, אלא שסתמו כאן הדברים כדאמר ליה רבא לרב הונא בר חיננא תנא מיסתם לה סתומי ואת דרשת לה בפירקא, ואי נמי מפני שאין רובן של בריות תלמידי חכמים שנו כאן סתם על סמך הרוב וכמו ששנינו סתם בפרקא דלעיל⁶² הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר ואוקימנא לה התם

שאיין לך בהם אלא מה שאמרו חכמים, וע"ש בביאור"ג סק"ט ובכנה"ג שעל גליון השו"ע. 59 לקמן כה, א, וקידושין מט. ב. וע"ש במש"כ רבינו. 60 כ"כ רבינו לקמן כד, ב. 61 ראה ר"ן שחולק, ומחלק בין אם התנה בשעת הנדר דמהני אם זכור לתנאי, ובין אם ביטל שלא בשעת הנדר וכדבריו פסק הש"ך סי' ריא סק"א, וע"ש בנקודה"כ, ושלמי נדרים. 62 יג, ב. 63 כה, א. 64 ע"י תוס' ד"ה ואת, וכ"פ השו"ע סע"ד, וע"ש בביאור"ג סק"ד, ומחנה אפרים נדרים ס"א, אמנם הרמב"ם פ"ב מנדרים ה"ו הביא בשם גאונים שאין תנאי בשבועות, וכ"כ

בגמרא בעם הארץ. ומיהו דוקא בשבועות ונדריים שנשבע ונדר לעצמו אבל מי שהשביעו חברו או שהדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שעל דעת חברו הוא נשבע ונודר וכמי שמבטל תנאו לגמרי הוא דהא אסיקנא דלאו אדעתא דנפשיה מישתבע אלא אדעתיה דמשביע כדאיחא בשמעתא דנדרי הבאי דלקמן בסמוך⁶³ וכן אמרו בתוס'⁶⁴ דשבועות של ממון או שמשביעין הקהל⁶⁵ אינן בטלות. L

אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. ונראה דלאו דוקא שלא יהא זכור מתנאו כלל אלא שאינו זכור שהתנה על פת וכסבור שהתנה על יין שכל זה בכלל נדרי שגגות הוא, ולא דמי להא דרבא דאמר ולא ידע ממה התנה דהתם הוא דמסופק בפת עצמו ואפילו כן נדר עכשיו על הפת וכיון שהיה מסופק ואפ"ה לא חשש לומר על דעת ראשונה אני עושה סתמא דמלתא משום דבטליה לתנאיה לגבי האי נדר, אבל כאן שהוא סבור שלא התנה על הפת כלל אלא על היין ונמצא שעל הפת הוא שהתנה הרי זה מותר דהו"ל כנדרי שגגות ממש.

רבא אמר כגון שהתנה בר"ה ולא ידע ממה התנה. כלומר אם התנה שלא לידור שום נדר או אם התנה שלא לידור עניינים אחרים (גליון אמר ע"ד ראשונה כו' והיינו ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר, כלומר שיהא נזכר התנאי בפיו⁶⁶ בשעת הנדר אבל אם לא היה זכור בשעת הנדר שהתנה כבר שלא לידור אף על פי שלא אמר ע"ד ראשונה אני עושה נדריה לית ביה ממשא דרובן נדרי טעות הוא⁶⁶ דאם נזכר שהתנה שלא לידור לא היה נודר וא"צ שאלה כלל כנדר זה ואם זכור על מה שהתנה ואפילו הכי נדר עכשיו מאותו דבר ואמר⁶⁷ ע"ד ראשונה אני נודר נדריה לית ביה ממשא ולא אמרין קיימי לנדריה ועקריה

הב"י סי' רלט בשם הסמ"ג דהכא איתא כירושלמי. 65 דין זה שבשבועות הקהל לא מהני תנאי הושמט בפוסקים וצ"ע. וע"י קדב"ר נתנאל אות פ'. 65 ראה שטמ"ק בשם הרא"ם, שמהני אפי' שחושב כן בלבו, וע"י גלה"ש"ע לגרע"א סי' ריא ד"ה בשעה שכתב דבעינן אמירה ממש. 66 כ"כ הר"ן לקמן עה, ב, ובשטמ"ק כאן בשם רנב"י וז"ל דאם נזכר שהתנה שלא לידור לא היה נודר וא"צ שאלה, וראה שערי יושר שע"ה פכ"ב שביאר דהוי כעין התרת נדרים, שאם יש קצת טעות כנדר יכול להתיר נדרו בלא היתר חכם, 67 ע"י לח"מ פ"ב מנדרים ה"ד שאם

ו ומיהו אם מצוה דגופיה וכו'. פירוש הא לאמרין לאפילו מנות נדקה אין טוב לנדור בה אלא יקיימנה בלא נדר דוקא במצות נדקה וכיוצא בה מצוה התלויה בממון דשמה תמוט ידו ולא היא סיפוק בידו לקיים הנדר אבל מצוה דגופיה כגון אשנה פרק זה או מנות לא תעשה דנדור שלא לעשות כן וכן שרי ליה למינדר והכי איסא פרק קמא דנדרים (יש דף ח') וכמו סמ"ג דאם נדר לנדקה אסור לישאל על נדרו שנאמר נדרי לה' אשלם ומציאו כ"י:

[א.א.] דבר שעיקרו אסור ואח"כ הוא מותר והתפיס בו כשהוא מותר: מתפיס בשבועה לא היה כשבועה ממש: [ב.א.] אם הלכה כמאן דאמר דלא בעינן תנאי כפול משום דמכלל הן אתה שומע לאו: [ג.] שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמותך ושמע השלישי לשני ואמר ואני: [ד.] אדם אסור על עצמו דבר שלא בא לעולם לכשיבוא בעולם:

א(א) עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בדבר הנדור כגון שאומר כבר זו עלי בקרבן. פשוט נפרק קמא (יג.) ופרק ב' דנדרים (יד.) וכתנו הרא"ש גרס נדרים נפירושו (ג ד"ה כל): **ומ"ש או שאומר יאסר עלי כבר** זה. פשוט הוא וכתנו הר"ן גרס פרק ב' א [דנדרים יד.] ד"ה אמר קרא. וזה לשון הרמב"ם נפרק א' (ה"א) מהלכות נדרים האומר פירות אלו עלי אסור הרי אלו אסורים אע"פ שאין שם הזכרת שם ולא כע"כ: **ומ"ש רבינו גבי אומר יאסר עלי כבר זה** דהוי נמי נדר. היינו לומר שגם זה עיקר נדר הוא ומ"מ לשון "נמי" אינו

ואם פוסקין צדקה (י) וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר: ל ו (י"ב) ומיהו אם (*א) מצוה דגופיה ומיחייב בה ורמי עליה כהניא דאומר אשנה פרק זה ואשנה מסכתא זו (נדרים ח.) וירא שמה יתירש' בדבר ויש בידו לקיים הדבר שרי ליה למינדר לזרוזי נפשיה דאמר רב גידל (שם) מנין שנשבעין לקיים המצות שנאמר (תהלים קיט קו) נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך וכל שכן היבא דרגיל דמשתלי ועבר על אחת ממצות לא תעשה או מתירש' בקיום מצות עשה דשרי ליה למינדר ולאשתבועי להחמיר על עצמו לשמור ולקיים המצוה ועל זה אמרו חכמים (אבות פ"ג מ"ג) נדרים סייג לפרישות אבל מכל שאר נדרים צריך האדם להתרחק מאד:

סימן רד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן [א.א.—ב.] כיצד עיקר הנדר וחילוקי לשונות נדרים:

א(א) עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בדבר הנדור כגון שאומר כבר זה עלי בקרבן (ב) [א] או שאומר אסור ג עלי כבר זה דהוי נמי נדר וכן נמי אם אסר עליו (ג) כבר אחד שתלאו בדבר הנדור ואומר

מדוקדק לאדרכה יומר עיקר נדר הוא זה שיאמר דבר זה אסור עלי ולא יתפסנו בדבר דכשהוא מתפיסו בדבר אחר אסור עליו כגון אמר אסור עליו כבר אחד שתלאו בדבר הנדור ואומר על אחר יהא כזה אסור ואפ"ו עד מאה כולן אסורין. כן כתנו הרא"ש גרס פרק ב' דנדרים (פי א) והב"א כמה ראיות לדבר:

דרכי משה

(א*) בתולדות אדם וחווה (לר' ירוחם) נתיב י"ד חלק ג' (דף קח ע"ג) דאפילו בדיבור בעלמא דאמר אשנה פרק זה הוה נדר כמו גבי צדקה ובסמ"ג (ל"ח רמב דף ע"ג) אינו כן חן ויש מפרשים דבעינן שבועה ולא נראה עכ"ל. עוד כתב שם הא דמצוה לנדור לקיים מצוה היינו שידוע שיכול לקיימה אלא שמחירא טו שיתירש' מותר לנדור ולישבע וכל שכן במצות לא תעשה עכ"ל:

פרישה

נענין שמיך "לנדורו" יעשו ולא יהיה שהות לנול לרדי תקלה ואע"ג דדוקא נודר מהני לעשות אבל לא נודר לא הוצרך רבינו לפרש דדוקא נודר דכיון שהו מוזמן לפניו מסתמא אינו אומר אלא בלשון הרי זה דהיינו נדנה ולא בלשון הרי עלי עכ"ל ועי"ש ועיין דרישה: **7** (י) וצריך לפסוק עמהם יאמר ב"א נדר. ר"ל שיאמר בפירוש בלא נדר אלא אין פירושו שיפסוק פסם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק פסם הו נדר גמור וק"ל: **ל** (י"א) ומיהו אם מצוה דגופיה וכו'. ר"ל מצוה דרמי עליה ותלו בגופו כגון אשנה פרק זה וכיוצא בה לאפוקי נדקה דאע"ג שהוא מצוה דרמי עליה מ"מ אין תלו בגופו אלא בדבר אחר דהיינו בממון. ועוד י"ל מצוה דגופיה נקרא גם מצות סוכה ולולב והנחת ליתם ותפילין דאף למאות נעשה ע"י כלי המעשה מ"מ המצוה היא לגופו ולעצמו משא"כ

דרישה

רד [א] או שאומר אסור עלי כבר זה דהוי נמי נדר. כתב ב"י זה לשונו לשון נמי דקאמר רבינו אינו מדוקדק דאדרכה יותר עיקר נדר הוא

רג (א) אף על פי שמקיימו נקרא רשע. פירוש מין שאינו מנפק להמיר, והאי דנקרא רשע הוא דברי שמואל בנדרים (דף כ"ב ע"א), והאי דנקרא מוטא הוא ברייתא (שם דף ע"ו ע"ב). והטור [עמוד רע"ג] הביא שניהם. וקשה למה חזרה הברייתא דהוה מוטא והא אפילו רשע הוה ואע"פ דליף לה מפסוק וכי תחלו לנדור לא יהיה בך מוטא [ונדרים כ. ג.]. קשה לקרא גופיה כן, דהא גם שמואל ליף מקרא דהוה רשע, וכל שכן שקשה על השו"ע, שהביא בלשון זה נקרא רשע ונקרא מוטא, למה הוסיף כלל מוטא מין שעשאו רשע. ונראה לי דיש חילוק בדבר, דאם יש לו פתח להמיר ואינו ממיר נקרא רשע, ואם לא מנא פתח עדיין, כדלשכתן [שם] דף כ"ג [פ"ח] דרובן הוה מעשרי מאור בשביל רבי שמעון בר רבי שלא מנאו לו פתח, ועל זה אמר דמכל מקום נקרא מוטא כל זמן שנדרו עליו, כן נראה לי נכון: (ב) פנקסו

רג א פנקסו כו'. כלומר מן השמים פומקין פנקס מעשיו ומדקדקים בהם: ב והני מיילי כו'. אבל אם נדר לנדקה או להקדש וכו', עיין לקמן ריש סימן ר"ס: ג וכן אם נשבע כו'. [פירוש] ד כשנשבע כמיני [שמות כ. ז] לא יקרה, ולכן יש מחמירין בשבועה דלין לה המרה כדליתא בטור וכו' לקמן סימן ר"ל [עמוד ספ"ט] וע"ש: ד יאמר בלא נדר. ר"ל, שיאמר בפירוש בלא נדר, אבל אין פירושו שיפסוק סמס ולא יאמר שהוא עושה משום נדר, דאף אם פוסק סמס הוה נדר, פרישה [אות י.]. ועיין לקמן סימן רנ"ו סעיף ג' ד"ל

הלכות נדרים

סימן רג

איוו נדרים משובחים ואיוו הם מגונים. וכו' ד' סעיפים: א אל תהי הניל בנדרים בל הנודר (א) אף על פי (א) שמקיימו נקרא רשע (א) ונקרא חוטא: ב (א) אחר אדם נדרו (ב) א (ב) פנקסו (א) נפתחת: ג הנודר באילו בנה כמה בשעת איסור הבמות והמקיימו (א) באילו הקריב עליה קרבן יי שובג יותר שישאל על נדרו ב (א) והני מיילי בשאר נדרים (א) אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא ישאל עליהם אלא מדוחק: [הנה] (ג) ג [ד] וכן אם (א) נשבע על איזה דבר לא ישאל עליו אלא מדוחק: (א) צריך ליהדר שלא ידור שום דבר (א) ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא אם ישנו בידו יתן מיד ואם לאו (ד) לא ידור עד (א) שיהיה לו וואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם ד (א) יאמר בלא נדר: ל

נפתחת. בטור [עמוד רע"ט] בשם ירושלמי [נדרים פ"א הלכה א] דרש לה מקרא [משלי כ. ה] דואמר נדרים לנפק, ומביא [טור] [ס' קודם לזה] דרשא אחרת כל שמתחיל לנדור פנקסו מחנקה, ואמר כן מביא דרשא זו שהעמיק [שו"ע] כן, בשם דבר אחר. ונראה דליכא בין הנהו דרשות פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה ריש חולין [ג. ב] דרבי מאיר סבירא ליה טוב מזה ומה שאינו נודר כל עיקר, ורבי יהודה סבירא ליה טוב מזה ומה נודר ומשלם, דהדרשה ראשונה סבירא ליה כרבי מאיר על כן אמר מיכך שעושה נדר מנפקין בפנקס מעשיו אם הוא כדאי לכך, דהיינו אם הוא צר הכי שיקיים מה שנדר, והדרשה השנייה סבירא ליה כרבי יהודה טובו שידור, ואין עונש אלא על שאינו משלם מיכף, ועל כן אמר אימר נדרו פנקסו נפתחת, פירוש פנקס שעומוי סדורים שם נפתחים עכשיו לשלם גמולו, כההיא [שם ג. ב] דנפל חורא חדד סכנא: (ג) וכן אם נשבע כו'. שם במדברי [שנועות רמז משנת] הטעם שיש גאונים סבירא להו ללשבעה אין מועיל המרה: (ד) לא ידור עד שיהיה לו. פירוש, דלנפק דעתך לכל שאין לו מכל מקום יקבל עליו אם יהיה לו, כדלשכתן ערך לחם למהריק"ש

רג טעף א בנדרים. וכל שכן בשבועה אפילו יקיים: טעף ג שובג יותר שישאל על נדרו כו'. אבל שבועה מנאו שלא ישאל עליה: ב [א] אבל נדרי הקדש. לשון הרמב"ם פרק ד' מהלכות נדרים [הלכה ד'] וכשם שנשאלים על נדר האיסור וממירי אותו, כך נשאלין על נדר הקדש וממירין אותו, בין נדר קדשי בדיק הבית בין קדשי חנוכה, ואין נשאלין על הממורה, וכשם שהאב או הנעל מדר אסור כן מדר נדר הקדשות הדומים לנדר האיסור. ועיין סימן ר"ס דין ו' לפנים, ועיין ריש סימן רל"ה [בנדר] [לשם], ועיין סימן של"א דין מ"ח:

הגהות רעק"א

רג א [פרע טעף ג] אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן. ונודר לנדקה, עיין רג [א] נספה א ונקרא כו'. נדרים ע"ו ב [ונבחר הגולה א ג טעם קופר]: [ב] נספה ב אחר כו'. ירושלמי [נדרים] פרק א' [הלכה א] והביאו הרא"ש [שם] בפרק א' [סימן ח]: [ג] נספה ג והני מיילי כו'. [שם] ג"ט א' ועיין ר"ן [שם] ד"ה חרומה כו': [ד] והניו וכן אם כו'. עיין רא"ש [שם] ריש פרק ג' סימן ב' [שכתב] ועוד כתב [הרי"ף] דלא מודקקי רבנן לשבועות כו', וכן היה מחמיר כו', ואף שאינו מצד הר"ן כמו שכתב הרא"ש שם וכל אלו חומרות כו' וכן כתב המרדכי [שבועה דמי משנת], מכל מקום כתב שיש להחמיר כמו שכתוב סוף פרק המדר [בתובתו ע. ב] זיל חזי אי איתשיל כו'. וכמו שכתב [הה"מ ט. ה] נשבע להרע ולא ימיר, ובפרק השולח [גיטין ל"ד ע"ב ל"ה ע"א] נמצאו להשביעה וכיצא: [ה] נספה ד צריך כו'. עיין בבאר הגולה [אות ז] וכן הוא סתם מתניתין [שם] [נדרים ט. א] כנודר כמו שנתבאר שם: [ו] ואפילו כו' אלא כו'. כנודר לעיל וכמו שכתב שם [י. א] ד' יהודה לטעמיה כו', וזהו שכתב [שו"ע] ואם פוסקין כו', וכן בהלל שם [ט. ב]:

פתחי תשובה

רג א יאמר בלא נדר. עיין ש"ך [סי' ה] שכתב דר"ל שיאמר כן בפירוש וכן כתב בשלי"ה דף ק"ח ע"ב [שער האהיות], אוח ש. ד"ה כתב בטור] וע"ש עוד [ד"ה חומן] איך שיש ליהדר: רג א נשבע, דכשנשבע כמיני לא יקרה, ולכן יש מחמירין בשבועה דלין לה המרה כדליתא בטור וכו' לקמן סימן ר"ל, [ש"ך סי' ג]: (ד) שיהיה. פירוש אפילו אם יראה לקבל עליו סימן לכשיהיה לו גם כן לא ידור, אלא יתחין עד שיהיה לו ולא יתן בלא נדר, ט"ז [סי' ד]: (ה) יאמר. ראונו לומר שיאמר בפירוש בלא נדר, אבל אין פירושו שיפסוק סמס ולא יאמר שהוא עושה משום נדר, דאף אם פוסק סמס הוה נדר. פרישה, [ש"ך סי' ד]:

גליון מהרש"א

רג א [שריע טעף ד] צריך ליהדר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור. עיין במדעי רש"א ריש חולין ד"ה רבי יהודה, כמז בסוף הלכות אבל נדר לעניים מנאו וחובה:

אוצר מפרשים

הרדב"ן בתשובות דפוס פירודא סימן תמ"א [ח"ג סימן תתקכ] צדד דמתור לידור

מקורות פריזמאן
בוצאג תבוא אהן חנוך בשאל
הכון. נושא.

רג א. ברייתא ד
דף כ' ע"א. ומכ
שקופך למעול בשבוע
[ופירושו המופתות שם
אל ורין דיה [ב] למי
טפי:
ב. מיתרל דשמואל
דף כ"ב ע"א רילף
[רבי אבהו מדכתיב [ג]
מ. [ב] וכי תחלו לנד
ג. מנא דרנ דמי ל
דרכ ספרא מנ
המכר [כמונות] [ג]
דף [פ"ו] [ז] [ג]
ד. ירושלמי פרק
לדברים [הלכה ב]
[פ"ו] פירוש, שכתב
הענינות שפשה
ה. ברייתא דרבי
נדרים דף [פ"ג]
[כב] [ח] [ג] וכו'
הרא"ש ור"ה
והר"ן [ד"ה מהו
[פ"ו] פירוש, שחיב
שמוני חון [ר"ן] ש
והמקיימו:
ה. סמ"ג סוף
רמב"ם רמב"ם סוף
נדרים:
ו. רמב"ם סוף
נדרים ומביא
שנאמר [פ"ה] [ק
נדר ליה אשלים. ו
סמ"ג [שם]
ו. ברייתא שם דף ג'
וכלישנא במרל ר
י. ע"א כ' קלג
יהודה ננדכה כו'
אמר וכו' ו
הרא"ש [שם פ"א]
ס. שם [בגמ'] [ג]
פ"ו. טור עמוד:
ט. הרא"ש שם:

יא א. משנה כתי
לשר קן יעקב נדרים
דף כ"ג ע"א:
כפירוש הר"ן שם וריה
ז' אהא דמקשי בגמרא
ס כיון דאמר כל נדר
יכו' ולא אמי כהדיה:
הר"ש שם בפסקיו
וי' סימן ז' לפי פירוש
רז אליעזר ממין ז' דעת
הר"ן [שם] אינו כו' ←

ריא ז אינו נדר. משמע אע"פ שזוכר התנאי בשעת הנדר
דכנהא גוונא הנדר קיים לקמן סעיף ב', הכא בעל, מטעם
שכתב הר"ן [נדרים ג', ז ד"ה א'] לפי שאמר התנאי בשעת הנדר,
וכן משמע בטור [ריש הפימן] וכמו שכתב הנ"ס [עמוד שם ד"ה ומ"ש]
ופסקו כן, וכן משמע באשר"י [שם]
פ"ג סימן ז' ושאר פוסקים, אבל
לקמן התנאי והנדר אינם באים
כאחד ושיך לומר עקריה לתנאי,
א' וכחזו בפרישה [אות ג] לכאורה
נראה דאין הדבר תלי באם ממנה
עמה בשעת הנדר או קודם לכן,
אלא העיקר הוא באם ממנה ואומר
צפירוש למחר או לאחר שנה הנדר
שלא לאכול בשר והריני מטעלו
מעמה, הרי זה בעל, דהרי התנה צפירוש על זה הנדר, מה שאין
כן כשהתנה סתם ואומר אם אנדר, ע"כ: ל' ב' ויש אומרים
דאפילו אומר כן ב"חש. הר"ש [שם] בשם רבי אליעזר ממין ז',
וכתב הנ"ס [שם ד"ה גמ'] מיהו נראה דלא אמרינן אמירה בלתי
הוי דברים שבלב, אלא היכא דאיתו משמיע לאזניו, אבל במשמיע
לאזניו שפיר חשיב אמירתו הו"ל בשפתיו לטעל הנדר, והכי נקטינן
בדקן קריאת שמת [א"י"ס סימן טג סעיף ג] ותפלה [שם סימן קא
סעיף ג], ע"כ. ולא משמע כן בהר"ש [שם], דא"כ הדרה קושיית
הר"ש לדוכתא, דלישני בהשמיע בלתי לאזניו וחזירו לא שמת,
ע"ש. גם מלשון שכתב הר"ש [שם], אבל אם ציטל צפרהסיא הוי
דברים שבלב דמוכיחין ומועלת מחשבתו לטעל הנדר וכו', משמע
דוקא צפרהסיא צעינן, ומהאי טעמא לא דמי לקריאת שמת ותפלה,
דהכא "ש בשעת הנדר צעינן דברים שבלב דמוכיחין לטעל הנדר,

הגהות והערות
ע"ן ברטב סה, ז א"ן
אין וכו' אלא מההררי
' ופי' רש"י שם: לכו, מה
שהוא מההררי פוס:
א א' טוקן כמהירות
אמר"י מע"א:
טוקן מההירות אמר"
מע"א:
דבריו הוצאו בשיטה
ובגמ' נדרים דף טו סוף
א' ומילאם השלם סימן
דמו לא חסר דין זה:

מעמה, הרי זה בעל, דהרי התנה צפירוש על זה הנדר, מה שאין
כן כשהתנה סתם ואומר אם אנדר, ע"כ: ל' ב' ויש אומרים
דאפילו אומר כן ב"חש. הר"ש [שם] בשם רבי אליעזר ממין ז',
וכתב הנ"ס [שם ד"ה גמ'] מיהו נראה דלא אמרינן אמירה בלתי
הוי דברים שבלב, אלא היכא דאיתו משמיע לאזניו, אבל במשמיע
לאזניו שפיר חשיב אמירתו הו"ל בשפתיו לטעל הנדר, והכי נקטינן
בדקן קריאת שמת [א"י"ס סימן טג סעיף ג] ותפלה [שם סימן קא
סעיף ג], ע"כ. ולא משמע כן בהר"ש [שם], דא"כ הדרה קושיית
הר"ש לדוכתא, דלישני בהשמיע בלתי לאזניו וחזירו לא שמת,
ע"ש. גם מלשון שכתב הר"ש [שם], אבל אם ציטל צפרהסיא הוי
דברים שבלב דמוכיחין ומועלת מחשבתו לטעל הנדר וכו', משמע
דוקא צפרהסיא צעינן, ומהאי טעמא לא דמי לקריאת שמת ותפלה,
דהכא "ש בשעת הנדר צעינן דברים שבלב דמוכיחין לטעל הנדר,

לאכול, דבזה היה נדרי ורזין כדאמרינן במסקנא בגמרא [שם] וכן
נדר, וכדאוקמינן למתנימין [שם], אלא על כרחך שרובה לעשות נדר
גמור ומטעלו מחילה, א"כ למה לו התנאי והנדר, לשמוך מכל וכל

ביאור הגר"א

ריא [א] [שם] א' האומר כו' במה דברים אמורים כו' ויש אומרים כו' [נדרים]
כ"ג א' ובין דאמר כל כו', וכתב הרא"ש בפסקיו [שם פ"ג סימן ז' וא"ח]
לימא שביטל בלחש, ופירש הר"י אליעזר ממין ז' כו'. וסבדא הראשונה היא
לדעת הר"ן שם ד"ה כיון כו':

נריך לבאר דלמאי נריכס כלל להכונה דבלבו, הא בלאו הכי מעלמו הדיבור בעל
ענקר להמנאי, היינו דזכר מהתנאי ואע"פ כן נדר, א"כ מטעל להמנאי, מה שאין כן
כלל לדברים שבלב, ונריך רק ההיטוך שלא יעקור להמנאי. והרמיה לזה דהרי נכטיף ב',
המנאי, מכל מקום בעל הנדר מעלמו מתמת המנאי, ונראה לי דדוקא אם אינו זכור
מאלו נעשה בעטות ונכשל בלשונו בלי דעת, וכאלו אין פיו ולבו שרים, דאלו ידע
והתנאי לא היה נדר, ממילא הוי דיבור מעליל ורואי לחול [וכמו החילוק בסימן ר"י
סעיף א' בענין גמור בלבו להוציא פת חטים], ומשום הכי אף שמושב בלבו
שהנדר יהיה בעל לא מהני, כיון דידוע בלבו שמטעל, ואע"כ אמר כן הוי דברים
שבלב, ורמיה נראה לזה מהא דפרק הש"ס [נדרים ג', ז] נפשיטות כיון דזכור
עקריה למנאי, דלמא מיירי דבלבו לקיים התנאי, ואי דהוי דברים שבלב הא
לגבי השומעים בלאו הכי לא מוכח דיש ממש בלמרי פיו, דהא אינם יודעים
דזכור להמנאי, ולגבי ידידי הא בלבו לקיים התנאי, וגם ממה דפסקינן [שם] ג'
נזכור למנאי ואינו יודע על מה התנה, דנריך לומר בשפתיו דרו"ה
המנאי, ואמאי לא מהני במה שבלבו, אלא על כרחך כמו שכתבנו דכל שזוכר
התנאי הוי דיבור מעליל, רק בנדרת עליו מדין מחשבתו בלבו לטעל
הנדר אף שאומר זהו מקרי דברים שבלב, דוק:

פתיח תשובה

וכן מבושלת דבר בטל ויהיה אסור בכל מצה, אבל באמת דוקא ענין בפני
עצמו שאינם צריכים זה לזה אמרינן אחר בטל, אבל בכאן, הוה הוא ביאור
לפסח שאמר. ובענין הספק השני, פשיטא דאסור אפילו בכלי שני ואפילו
שרייה בצנין י"ל דאסור. ולפיכך הפסק השלישי, הנה בחשובות הרשב"א ת"ג
סימן שלא דמיחיה הרב ב"י [עמוד שבו ד"ה והרשב"א] מבואר אפילו על דעת רבים
יש החרה. ואף רמחשובות הרב"ז [שהובא בס"ק הקודם], משמע בנידון ירוך
דמצוה הוא ופרישות שלא לאכול מצה שרייה בפסח, לא מהני היתר אפילו
בלא על דעת רבים, נראה לי דהרוב"ז לא אמר זה אלא במצוה גמורה כגון
פריעת בעל חוב, אבל בגדרים שהם כענין חסידות לא. דבאמת גם הגאונים

ריא א אינו נדר. בטור [ריש הפימן] כתב בזה דלא אינו נדר,
וכוונתו דבמשנה [נדרים ג', א] איתא הרו"ה (לדור) [להדיר]
חזירו שיאכל אלו יאמר כל נדר שאני עמדי לדור יהא בעיל, ונריך
בגמרא [שם] כיון דשמע חזירו דלא לא שמע ליה ולא איל לאכול,
ומשני [שם ע"ג] חסורי מחסרה והכי
קמני, הרו"ה שיאכל אלו חזירו
ומסרב בו ומדירו נדרי ורזין הוא,
והרו"ה שלא יתקיימו נדריו כל
השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר
כל נדרים שאני עמדי לדור יהיו
בעלים, פירוש דמרי מיני קאמר
התנאי, משמע מדברי המקשן
שפשוט הוא שאין הנדר תל כיון
שנתחילה אמר לבעלו, ואע"ג

בנכטיף ב' אמרינן אם הוא זוכר לתנאי בשעת הנדר נדרו קיים,
חריך הר"ן [שם ד"ה א'] הביאו ב"י [עמוד שם ד"ה ראשון], דשאני
הכא שהתנה בשעת הנדר, וכיון שהוא אומר צפירוש שעל תנאו
הוא נזכר על כן הנדר בעל, אבל כאן שאין התנאי והנדר באים
כאחד שיך למימר עקריה, ונראה דלאו דוקא שיאמר צפירוש בשעת
הנדר שעל תנאו הוא נזכר, דהא הטור לא זכר זה הדבר, אלא כיון
שסומך הנדר לתנאי הוה [כ'אומר] "ש צפירוש. ורבינו הטור חושב
דין זה לפשוט כיון שהכל נעשה בפעם אחת, ולא כתבו אלא משום
[דנעין] למימי סיפא דוקא אם הוציא כן בשפתיו. ואין להקשות
כיון שאומר כן בפעם אחת למה נזכר בלל, י"ל דאומר התנאי צעינן
שאין חזירו שומעו, ומכל מקום לא מוקמינן למתנימין בזה, דמתנימין
צעי לתמני מקנתא מה יעשה שיסבור חזירו שמדירו, ואין זה תקנה
דשמא ישמע גם חזירו, ומכל מקום קשה דהא אי אפשר לומר
דהטור והשו"ע מיירי כאן בגווי דמתנימין שזכרנו ברו"ה להדירו

כחזו בסימן רל"ב סעיף ג', ואם כן אפילו בלא תנאי מתלה אין כאן
נדר, וכדאוקמינן למתנימין [שם], אלא על כרחך שרובה לעשות נדר
גמור ומטעלו מחילה, א"כ למה לו התנאי והנדר, לשמוך מכל וכל

הגהות רעק"א

ריא א' [שם] א' האומר כו' במה דברים אמורים כו' ויש אומרים כו' [נדרים]
כ"ג א' ובין דאמר כל כו', וכתב הרא"ש בפסקיו [שם פ"ג סימן ז' וא"ח]
לימא שביטל בלחש, ופירש הר"י אליעזר ממין ז' כו'. וסבדא הראשונה היא
לדעת הר"ן שם ד"ה כיון כו':

פתיח תשובה

וכן מבושלת דבר בטל ויהיה אסור בכל מצה, אבל באמת דוקא ענין בפני
עצמו שאינם צריכים זה לזה אמרינן אחר בטל, אבל בכאן, הוה הוא ביאור
לפסח שאמר. ובענין הספק השני, פשיטא דאסור אפילו בכלי שני ואפילו
שרייה בצנין י"ל דאסור. ולפיכך הפסק השלישי, הנה בחשובות הרשב"א ת"ג
סימן שלא דמיחיה הרב ב"י [עמוד שבו ד"ה והרשב"א] מבואר אפילו על דעת רבים
יש החרה. ואף רמחשובות הרב"ז [שהובא בס"ק הקודם], משמע בנידון ירוך
דמצוה הוא ופרישות שלא לאכול מצה שרייה בפסח, לא מהני היתר אפילו
בלא על דעת רבים, נראה לי דהרוב"ז לא אמר זה אלא במצוה גמורה כגון
פריעת בעל חוב, אבל בגדרים שהם כענין חסידות לא. דבאמת גם הגאונים

מצוה פרישת חוב
הוצא ימיהו ע"הן תלמי
ע"הן יבואו

כיון שצפעת אחת עושה שמיהן, ונראה לי דמיירי שרואה לנדור נדר גמור בפני חבירו להטעותו, ומשום הכי לא הוה נדרי זרוזין, כמו שכתב רמ"א בסיומן רל"ב [שם] דאין למידן מנדרי זרוזין למקום אחר, שאין לך אלא מה שאמרו חכמים, [עכ"ל], וזה רואה לנטול אותו הנדר לרץ שינטלו בפירוש דוקא. ואין להקשות בגמרא [שם] דפריך אזי דזכר למנאי הא עקריה, ולמה לא משני דעושה ק"ו להטעות חבירו, י"ל דהתם קאי אמתנה סתם על מה שידור כל השנה, וזה מוכרח כבר דחרי מילי קמי ועל כן אין שייך בזה להטעות חבירו, מה שאין כן כאן שעושה ק"ו דרך מקרה באלם שיש לו אורח לעשות נדר לפניו, ק"ו נראה לי לישב דעת הטור. וכתוב בפרישה [שם] ולכאורה נראה דאין להצטרף חלי צאם מתנה עמה צעמא הנדר או קודם לכן, רק צאם שמתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מנטלו מעתה, הרי זה בטל, דהרי המתנה בפירוש על זה הנדר, מה שאין כן כשהתנה סתם ואמר אם אנדור, עכ"ל. ואלא ידעמי מקום לנדרי אלו, דודאי בזה שייך החילוק דאם זכר למנאי כ"ו כמו שכתוב בסמוך [שם] דאם זכר למנאי ונדרי הרי עקריה למנאי, אלא דהכא [מיידי] כמו שכתב הר"ן לעיל [נרמא הס"ק], דמתנה צעמא הנדר, וכן כתוב בדרכי משה [שם] דהכא מיירי צעמא הנדר דוקא: (ב) אומר בן בלחש כ"ו. פי' פירוש שאין נשמע לאוזנו, וכן כתב מו"ח ז"ל [נ"ט עמוד שם ד"ה נמה] והכי ראייה מקריאת שמע [ארי"ה סימן סב סעיף ג] וחפלה [שם] סימן קא סעיף ב] דאם השמיע לאוזנו, חשיב שפיר אמירה: (ג) אלא אם כן יזכרנו תוך כדי דיבור לנדר. הטור [עמוד שט"ז] כתב ערך לחם מההריק"ש

וכשניטל בפרישה קודם לכן הוה צעמא הנדר דנדרים שבלב דמוכחי, וכן משמע בדרכיו ירוחם נחייב י"ד ח"ג [קט סוף ע"ד] וז"ל, מנטל צחשאי בלבו כל נדר שעתיד לנדור, [נדר] אחר כך לא הוה ביטול והוה נדרו נדר אלא א"כ ניטלו בקול רם בפרישה, כן כתב הרב אליעזר ממין על ההיא דרבי אליעזר אומר אף הרוצה שידור את חבירו שיאכל [נדרי] שם, עכ"ל. אלא דוקא ביטול ב' בקול רם, וזהו דאמרינן ב"ו. הג"ה זו שייכא צעמא ב' וכתב בטענות מהר"ם גלאנטי סימן י"ח ד"ה אינרא דהוא הדין בנזירות דינא הכי, דכל נדר מנטל הנזירות, אע"פ שלא אמר נזירות הרי הוא ככלל נדרים, ע"ש: ד אלא אם כן יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לנדר ב"ו, [כ"ל] א"י.

ד. שם ע"ז נאוקומחא דגמרא דממיתין סבורי מיספרא וכו':
ה. שם נגמרא וכלאוקומחא דאבי שם [כ"ל] שם פ"ג סימן ה' ר"ן שם ד"ה רבא; שריה הכשרא מ"ה סימן נ"ו; נמנ"ס נדרים ד; ה. הגהות מיימוניות שם א"ח א' ג"ט ר"ט ח"ט חמסות שם ד"ה רבא, ובספר הישר חלק המזוהר סימן פ"ה וק; פ"ג ל"א ר"מ ע"ה. ד. דעמא דרנא שם לא פלוג בנא פליה דאבי: ו. טור [עמוד שט"ז] נ"ט הרמב"ם נ"ט י"ט אומרים בפרק ב' מהלכות נדרים [שם] וכן הוא בספר הרמב"ם דעמא דרנא שם [שם] דעמא דרנא הוא הטור [שם] לדעת אביו הרמ"ם [שם]:
א. הרמב"ם שם:
ב. הרמב"ם דרמ"א עם ציונים מהשיך
ג. מהר"י וי"ל [שם] סימן ב':
ד. הגהות והערות
ה. הרי"ה הנרמא דפריה, ומדפריה דרמ"א קראקא ש"מ הנרמא הוה דברים שבלב:
ו. מקור הדין הוא במהרי"ו וי"ל [שם] למה הוה נאילו התנו בהרי"א ויהא הוספה הרמ"א:
ז. נוסף ע"פ ל"א ר"ט ירושם:
ח. א"י מוזיקא, דכל עיקר השמיע הרמב"ם שם על מה שכתב הרמב"ם ד"ה חמ"ה, וע"ז מנא הרמב"ם לנדר שיקבל עיקר המתנה לנדר, וכמו שכתב הנדר הגולה נוסף בל"א:
ט. הגהות מיימוניות דפוס קוקטא נדרים פ"ב ג"ט וכן פסק ברבא באביאסא, וכן נראה ל"ל דהרמ"ם נוסף בירמ"ם השלם סימן רמז כתב הדין מהרי"ה הגר"ה, דנרא לא פלוג אלא:
י. וכן הוה בל"א ש"ד בלוקט מפרשים:
יא. נוסף ע"פ שרי"ה חקק רובל שם:
יב. ל"ל הוה הוספה מהדורם הל"א מ"מ, ולשון מהתנ"ה הוה בל"א סימן ה' [ג' ח"ל הרמב"ם [נדרים ג' ד] יש שמורה להפסיד ואומר והוה שחטור המנאי אחר שגדר נתון די דיבור, ומכלה על מ"ה ג"ס הדין דדריה רמב"ם

ריא [שם] פ"ה א ועין דין השטעות בסיומן רל"ט [שם] א, הדין הנזירות עין לקמן [בלכות נזירות] וי"ל כן לב [מ"א] סימן [מ"ג] [מל]: פ"ה ג מבפ"ל תנאו בשעה שגודר ב"ו. ואם אמר בפירוש שגודר על דעת בל"א, יש אומרים דמיון שזכר המתנה בטענה למנאי, ויש חולקין כיון שאומר כן בפירוש, ומכל מקום לנדרי הכל נדרים שבלב אינם נדרים לקיים מנאו ולנטול הנדר, כשזכר מנאו בשעת הנדר:

הגהות ריעק"א
ב) בקול רם בעיניו, נראה דדוקא הכא דלנו דנין מתה המתנה דלנו נדר הנדר דנדר על דעת המתנה, משום הכי בעינן שיהיה גלוי לכל שלא יהיה מקרי נדרים שבלב, והיינו על ידי שהיה נטול הנדר בקול רם, אלא אם מור אחר הנדר מוך כדי דיבור ויכל לנטול בנדור בלחש ואינו משמיע לאוזנו, דכל שמוציא הנדר מפי לא מקרי נדרים שבלב, וכמו שכתב להדיא הר"ן בפרק ב' דקדושין כסוגיא דנדרים שבלב [ב' ד"ה אמר] נ"ט נ"ט [הרמב"ם] [שם] ג' א ד"ה ומלך]. ולפי זה קשה לי נמה שכתבו חוספות גיטין דף ל"ה [ע"פ ד"ה אלן], דמישעין שיפר לה בלחש, מה מהני במדידה נדרים, דלמא תמוזי מוך כדי דיבור בלחש, ואלא דנימא דהיכא דהניח דין משניעם או מדרים אותו לא מהני מורה מוך כדי דיבור, כמו דלא מהני ביטול מקודם, כדאימא בסעיף ד', ופרט זה י"ע לדינא:

באר היטב
ב) בל"הש. כתב ה"ח דהיינו דוקא היכא דלא השמיע לאוזנו, אבל במשמיע לאוזנו שפיר משום אמירתו הו"ל צעמא לנטול הנדר, והכי נקטינן בקריאת שמע וחפלה, [ש"ך] ס"ק ב' ג' ע"ו ס"ק ב'. והשי"ך [שם] כתב דלא משמע כן בהר"ם, אלא דוקא ביטול בפרישה בעינן, ולא דמי לקריאת שמע וחפלה, וכן משמע בדרכיו ירוחם דלא הוה ביטול אלא א"כ ניטל בקול רם בפרישה, וזהו שזכר לנדור, אלא כל שזכר המתנה אפילו אחר זמן הנדרה, שריך מוך כדי דיבור [ב"ה] וננקודות הכסף ס"ק ג' השני ע"ו, וכן שייך הג"ה דבסעיף א' הממתלת הוה שפירא להחמיר ואומר שיזכור התנאי אחר שגדר בתוך כדי דיבור, אם זה דעתו לא היה כותב אותו בלשונו יש מי שמורה. ועוד שלא כתב ב"ה מרייה אלא יש

ריא [שם] פ"ה א ועין דין השטעות בסיומן רל"ט [שם] א, הדין הנזירות עין לקמן [בלכות נזירות] וי"ל כן לב [מ"א] סימן [מ"ג] [מל]: פ"ה ג מבפ"ל תנאו בשעה שגודר ב"ו. ואם אמר בפירוש שגודר על דעת בל"א, יש אומרים דמיון שזכר המתנה בטענה למנאי, ויש חולקין כיון שאומר כן בפירוש, ומכל מקום לנדרי הכל נדרים שבלב אינם נדרים לקיים מנאו ולנטול הנדר, כשזכר מנאו בשעת הנדר:

הגהות ריעק"א
ב) בקול רם בעיניו, נראה דדוקא הכא דלנו דנין מתה המתנה דלנו נדר הנדר דנדר על דעת המתנה, משום הכי בעינן שיהיה גלוי לכל שלא יהיה מקרי נדרים שבלב, והיינו על ידי שהיה נטול הנדר בקול רם, אלא אם מור אחר הנדר מוך כדי דיבור ויכל לנטול בנדור בלחש ואינו משמיע לאוזנו, דכל שמוציא הנדר מפי לא מקרי נדרים שבלב, וכמו שכתב להדיא הר"ן בפרק ב' דקדושין כסוגיא דנדרים שבלב [ב' ד"ה אמר] נ"ט נ"ט [הרמב"ם] [שם] ג' א ד"ה ומלך]. ולפי זה קשה לי נמה שכתבו חוספות גיטין דף ל"ה [ע"פ ד"ה אלן], דמישעין שיפר לה בלחש, מה מהני במדידה נדרים, דלמא תמוזי מוך כדי דיבור בלחש, ואלא דנימא דהיכא דהניח דין משניעם או מדרים אותו לא מהני מורה מוך כדי דיבור, כמו דלא מהני ביטול מקודם, כדאימא בסעיף ד', ופרט זה י"ע לדינא:

באר היטב
ב) בל"הש. כתב ה"ח דהיינו דוקא היכא דלא השמיע לאוזנו, אבל במשמיע לאוזנו שפיר משום אמירתו הו"ל צעמא לנטול הנדר, והכי נקטינן בקריאת שמע וחפלה, [ש"ך] ס"ק ב' ג' ע"ו ס"ק ב'. והשי"ך [שם] כתב דלא משמע כן בהר"ם, אלא דוקא ביטול בפרישה בעינן, ולא דמי לקריאת שמע וחפלה, וכן משמע בדרכיו ירוחם דלא הוה ביטול אלא א"כ ניטל בקול רם בפרישה, וזהו שזכר לנדור, אלא כל שזכר המתנה אפילו אחר זמן הנדרה, שריך מוך כדי דיבור [ב"ה] וננקודות הכסף ס"ק ג' השני ע"ו, וכן שייך הג"ה דבסעיף א' הממתלת הוה שפירא להחמיר ואומר שיזכור התנאי אחר שגדר בתוך כדי דיבור, אם זה דעתו לא היה כותב אותו בלשונו יש מי שמורה. ועוד שלא כתב ב"ה מרייה אלא יש

ריא [שם] פ"ה א ועין דין השטעות בסיומן רל"ט [שם] א, הדין הנזירות עין לקמן [בלכות נזירות] וי"ל כן לב [מ"א] סימן [מ"ג] [מל]: פ"ה ג מבפ"ל תנאו בשעה שגודר ב"ו. ואם אמר בפירוש שגודר על דעת בל"א, יש אומרים דמיון שזכר המתנה בטענה למנאי, ויש חולקין כיון שאומר כן בפירוש, ומכל מקום לנדרי הכל נדרים שבלב אינם נדרים לקיים מנאו ולנטול הנדר, כשזכר מנאו בשעת הנדר:

הגהות ריעק"א
ב) בקול רם בעיניו, נראה דדוקא הכא דלנו דנין מתה המתנה דלנו נדר הנדר דנדר על דעת המתנה, משום הכי בעינן שיהיה גלוי לכל שלא יהיה מקרי נדרים שבלב, והיינו על ידי שהיה נטול הנדר בקול רם, אלא אם מור אחר הנדר מוך כדי דיבור ויכל לנטול בנדור בלחש ואינו משמיע לאוזנו, דכל שמוציא הנדר מפי לא מקרי נדרים שבלב, וכמו שכתב להדיא הר"ן בפרק ב' דקדושין כסוגיא דנדרים שבלב [ב' ד"ה אמר] נ"ט נ"ט [הרמב"ם] [שם] ג' א ד"ה ומלך]. ולפי זה קשה לי נמה שכתבו חוספות גיטין דף ל"ה [ע"פ ד"ה אלן], דמישעין שיפר לה בלחש, מה מהני במדידה נדרים, דלמא תמוזי מוך כדי דיבור בלחש, ואלא דנימא דהיכא דהניח דין משניעם או מדרים אותו לא מהני מורה מוך כדי דיבור, כמו דלא מהני ביטול מקודם, כדאימא בסעיף ד', ופרט זה י"ע לדינא:

באר היטב
ב) בל"הש. כתב ה"ח דהיינו דוקא היכא דלא השמיע לאוזנו, אבל במשמיע לאוזנו שפיר משום אמירתו הו"ל צעמא לנטול הנדר, והכי נקטינן בקריאת שמע וחפלה, [ש"ך] ס"ק ב' ג' ע"ו ס"ק ב'. והשי"ך [שם] כתב דלא משמע כן בהר"ם, אלא דוקא ביטול בפרישה בעינן, ולא דמי לקריאת שמע וחפלה, וכן משמע בדרכיו ירוחם דלא הוה ביטול אלא א"כ ניטל בקול רם בפרישה, וזהו שזכר לנדור, אלא כל שזכר המתנה אפילו אחר זמן הנדרה, שריך מוך כדי דיבור [ב"ה] וננקודות הכסף ס"ק ג' השני ע"ו, וכן שייך הג"ה דבסעיף א' הממתלת הוה שפירא להחמיר ואומר שיזכור התנאי אחר שגדר בתוך כדי דיבור, אם זה דעתו לא היה כותב אותו בלשונו יש מי שמורה. ועוד שלא כתב ב"ה מרייה אלא יש

ריא [שם] פ"ה א ועין דין השטעות בסיומן רל"ט [שם] א, הדין הנזירות עין לקמן [בלכות נזירות] וי"ל כן לב [מ"א] סימן [מ"ג] [מל]: פ"ה ג מבפ"ל תנאו בשעה שגודר ב"ו. ואם אמר בפירוש שגודר על דעת בל"א, יש אומרים דמיון שזכר המתנה בטענה למנאי, ויש חולקין כיון שאומר כן בפירוש, ומכל מקום לנדרי הכל נדרים שבלב אינם נדרים לקיים מנאו ולנטול הנדר, כשזכר מנאו בשעת הנדר:

הגהות ריעק"א
ב) בקול רם בעיניו, נראה דדוקא הכא דלנו דנין מתה המתנה דלנו נדר הנדר דנדר על דעת המתנה, משום הכי בעינן שיהיה גלוי לכל שלא יהיה מקרי נדרים שבלב, והיינו על ידי שהיה נטול הנדר בקול רם, אלא אם מור אחר הנדר מוך כדי דיבור ויכל לנטול בנדור בלחש ואינו משמיע לאוזנו, דכל שמוציא הנדר מפי לא מקרי נדרים שבלב, וכמו שכתב להדיא הר"ן בפרק ב' דקדושין כסוגיא דנדרים שבלב [ב' ד"ה אמר] נ"ט נ"ט [הרמב"ם] [שם] ג' א ד"ה ומלך]. ולפי זה קשה לי נמה שכתבו חוספות גיטין דף ל"ה [ע"פ ד"ה אלן], דמישעין שיפר לה בלחש, מה מהני במדידה נדרים, דלמא תמוזי מוך כדי דיבור בלחש, ואלא דנימא דהיכא דהניח דין משניעם או מדרים אותו לא מהני מורה מוך כדי דיבור, כמו דלא מהני ביטול מקודם, כדאימא בסעיף ד', ופרט זה י"ע לדינא:

באר היטב
ב) בל"הש. כתב ה"ח דהיינו דוקא היכא דלא השמיע לאוזנו, אבל במשמיע לאוזנו שפיר משום אמירתו הו"ל צעמא לנטול הנדר, והכי נקטינן בקריאת שמע וחפלה, [ש"ך] ס"ק ב' ג' ע"ו ס"ק ב'. והשי"ך [שם] כתב דלא משמע כן בהר"ם, אלא דוקא ביטול בפרישה בעינן, ולא דמי לקריאת שמע וחפלה, וכן משמע בדרכיו ירוחם דלא הוה ביטול אלא א"כ ניטל בקול רם בפרישה, וזהו שזכר לנדור, אלא כל שזכר המתנה אפילו אחר זמן הנדרה, שריך מוך כדי דיבור [ב"ה] וננקודות הכסף ס"ק ג' השני ע"ו, וכן שייך הג"ה דבסעיף א' הממתלת הוה שפירא להחמיר ואומר שיזכור התנאי אחר שגדר בתוך כדי דיבור, אם זה דעתו לא היה כותב אותו בלשונו יש מי שמורה. ועוד שלא כתב ב"ה מרייה אלא יש

מצינו בריש דמאן
מצינו בריש דמאן
מצינו בריש דמאן

76

ב תעניות כו' מחמת שאינו בריא צריך שלשה שיתירו לו כו'. ראינו מי שהקשה דלכן סמס הר"צ כדברי המתנזר דלרין המרה, ונאו"ח סימן תקס"ח סוף סעיף ב' כתב בהג"ה דתעניות שני חמישי שני או עשרת ימי המסובה שאירע צרות מילה מזוה לאכול ואין צריך המרה כי לא נהגו להמנעו בכהאי גוונא כו', ואם כן הכא אמאי צריך המרה, הכא נמי נימא לא נהגו להמנעו כשאינו צריא, ולאו קושיא היא, דהתם לא נהגו להמנעו כשאירע צרות מילה ונהגו לאכול, אם כן כל הממנעו אדעתא דהכי ממנעו דכשיאירע צרות מילה יאכל, אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא יהא צריא לא ימנעו, והלכך צריך המרה. מדע דהא דברי הר"צ שם לקומיס מהגהות מיימוניות [מעניות א אות א] שם הר"מ [מרעטנבורג], ודברי המחבר כאלן גם כן לקומיס מהמדרש [פסחים רמז מתי] והגהות מיימוניות [שנוטע יב אות ג] שם הר"מ [מרעטנבורג] דפוס פראג סימן [א] אס כן בעל כרחך צריך לחלק כדפישמי כדי שלא יסמרו דברי הר"מ [מרעטנבורג] אהדדי. וזוה

נימא הא דכתב הר"צ נאו"ח סימן תקנ"א סעיף י' דהטובין שלא לאכול בשר ולמנות יין מראש חודש אב ואילך, מותרים בטענות מלוה. ומשמע אפילו המרה אין צריך, אלא ודאי התם היינו טעמא משום דלא נהגו בכהאי גוונא: ג מראש חודש אב או משבעה עשר בתמוז. כמו שנבאר נאו"ח סימן תקנ"א סעיף ט':

ד ויפתח בחרטה כו'. כתב מהרש"ל בתשובה סימן ו' גבי ענין חפיפה, דאין שייך לומר להמיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמוני ולא כולו, כדמשמע הלשון ואחרים נהגו זו איסור [פסחים סוף ג: נדרים טו, א], אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להמיר בכל ענין, ופשוט הוא: ה מחמת שפבורים שהם אסורים. ועכשיו נתברר שהוא מותר, ומנהגן היה בטענות שנתפסקו בדבר, ועכשיו שנתברר שמוחל לא היו כאלו קבלו כגדל. ונראה דהוא הדין אם היו סוברים שהוא איסור גדול, וא"כ נתברר שאין זו איסור כל כך, לא היה נדר, כלקמן סימן רל"ב סעיף י'. ו קבלת הרבים כו'. עיין לקמן

להתירם בהם י הילכך מי שרגיל להתענות ב תעניות שלפני ראש השנה ושבוין ראש השנה ליום הכיפורים ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ג מראש חודש אב או משבעה עשר בתמוז ורוצה (א) לחזור בו (ב) מחמת שאינו (ב) בריא צריך שלשה שיתירו לו (ג) אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג בן לעולם ונהג בן אפילו פעם אחת (ד) צריך התרה ד ויפתח (א) בחרטה שמתחרט שנהג בן לשם נדר י לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסינו ופרישות (א) יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין ברעתו לנהוג בן אלא בפעם שהוא או בפעמים שירצה ולא לעולם (א) אבל הנהנים איסור בדברים המותרים ה מחמת (א) שפבורים שהם אסורים לא היו כאילו קיבלום בנדר (א) ויש מי שאומר שאם מועה ונהג איסור בדבר המותר נשאל ומתירים לו בשלשה בעין התרת נדרים ואם יודע שהוא מותר ונהג בו באיסור אין מתירין לו אפילו בעין התרת נדרים דהוי כאילו קיבלו על עצמו באיסורים שאמרתן תורה שאין להם היתר לעולם: (הגה) (א) והמנהג כשנראה הראשונה: ג ו קבלת הרבים הלה עליהם (א) ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהכבמה אלא שנהגו צרך לחם למהריק"ש

ב ו קבלת הרבים הלה עליהם (א) ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהכבמה אלא שנהגו צרך לחם למהריק"ש

ריש פניה ב קבלת וכו', ונמלמל דהיא פלוגמא ונהגו דעת האוסר, עשאוהי כרבים וחיובם זו מן הדין עד שיעקור דעתו משם, ואפילו לנדר ראשונה נראה לי שאין לו היתר בזה הענין, וכל שכן הוא, מדין הוא ממון לעיר שחייב לנהוג בו מן הדין אף על פי שלא נהג בו מקודם. ועיין הר"ן בפירוט הלכות פרק מקום שנהגו [פסחים ח: ג ד"ה ונמלמל], ודברי הרש"ך [ח"א] סימן (קע"ז) [קע"ח] לא נמתווה לי. ועיין שד"ס חלק ב' סימן כ"ג [י"ד סימן קנט], ועיין טור חסן משפט סימן קס"ג [נפק לחם]:

ב ו קבלת הרבים הלה עליהם (א) ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהכבמה אלא שנהגו צרך לחם למהריק"ש

ריש פניה ב קבלת וכו', ונמלמל דהיא פלוגמא ונהגו דעת האוסר, עשאוהי כרבים וחיובם זו מן הדין עד שיעקור דעתו משם, ואפילו לנדר ראשונה נראה לי שאין לו היתר בזה הענין, וכל שכן הוא, מדין הוא ממון לעיר שחייב לנהוג בו מן הדין אף על פי שלא נהג בו מקודם. ועיין הר"ן בפירוט הלכות פרק מקום שנהגו [פסחים ח: ג ד"ה ונמלמל], ודברי הרש"ך [ח"א] סימן (קע"ז) [קע"ח] לא נמתווה לי. ועיין שד"ס חלק ב' סימן כ"ג [י"ד סימן קנט], ועיין טור חסן משפט סימן קס"ג [נפק לחם]:

ביאור הגר"א

א אמרין דוקא בכוואי, היינו לנהוג היחר בפניהם, אבל במה שכתב להחיר להן אין חילוק, ועיין ב"י [עמוד שלו ד"ה והשתא]: [ב] אם בשעה כו'. כמו שכתוב שם ואחרים נהגו כו', משמע לעולם, מרדכי [פסחים רמז הרב]: [ג] צריך התרה. רמה שכתוב [שם] אי אחא כו', היינו בלא התרת חכם, דהוי כמו נדר: [ד] אב"כ כו'. וראה מפרק קמא דהולין (ו' ב') שרבי החיר בית שאן, ובירושלמי [פסחים פ"ד הלכה א], והביאו הרא"ש בפסחים שם [פ"ד סימן ג] רבי' יוסי ב"ר בון אמר כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר, והוא טועה ונהג בו איסור.

ביאור הגר"א

א אמרין דוקא בכוואי, היינו לנהוג היחר בפניהם, אבל במה שכתב להחיר להן אין חילוק, ועיין ב"י [עמוד שלו ד"ה והשתא]: [ב] אם בשעה כו'. כמו שכתוב שם ואחרים נהגו כו', משמע לעולם, מרדכי [פסחים רמז הרב]: [ג] צריך התרה. רמה שכתוב [שם] אי אחא כו', היינו בלא התרת חכם, דהוי כמו נדר: [ד] אב"כ כו'. וראה מפרק קמא דהולין (ו' ב') שרבי החיר בית שאן, ובירושלמי [פסחים פ"ד הלכה א], והביאו הרא"ש בפסחים שם [פ"ד סימן ג] רבי' יוסי ב"ר בון אמר כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר, והוא טועה ונהג בו איסור.

פתחי תשובה

ריד (א) צהור בו. עיין בדגול מרבבה [אע"פ מפורשים ס"ק ב] שכתב דהמחבר מיידי שרוצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למהנהג לעולם, לכך צריך החתה, אבל אם אירע לו איוה מיוחד ורוצה לאכול היום ושוב לעתיד חזור למהנהג אין צריך התרה, ע"ש: (ב) מחמת שאינו בריא. עיין ש"ך [ס"ק ב]. ועיין בתשובת מקום שמואל [ח"א] סימן פ': (ג) יאמר. עיין במגן אברהם סימן קס"א ס"ק י"ב: (ד) וצ"ל ורעם. עיין בתשובת ראנ"ח [מ"ס עמוקים] סימן י"ב

באר היטב

(ב) בריא. כתב הש"ך [ס"ק ב] ראינו מי שהקשה דלכן סמס הר"צ דברי המתנזר דלס אינו צריך המרה, ונאו"ח סימן (תקס"ג) [תקס"ח] סוף סעיף ב' כתב בהג"ה דנעשרת ימי משונה שאירע צרות מילה מזוה לאכול ואין צריך המרה כי לא נהגו להמנעו כשהוא בריא, ולא קושיא היא, דהתם לא נהגו להמנעו כשאירע צרות מילה ונהגו לאכול, אם כן כל הממנעו אדעתא דהכי ממנעו דכשיאירע צרות מילה יאכל, אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא יהא צריא לא ימנעו, והלכך צריך המרה: אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להמיר בכל ענין, ופשוט הוא, ועכשיו נתברר שהוא מותר, ומנהגם

(ג) בחרטה. כתב מהרש"ל בתשובה דאין שייך לומר להמיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמוני ולא כולו, כדמשמע הלשון ואחרים נהגו זו איסור, אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להמיר בכל ענין, ופשוט הוא, ועכשיו נתברר שהוא מותר, ומנהגם

גליון מהרש"א

[ב] [שם] אב"כ הנהגים איסור בדברים המותרים מחמת שפבורים, ומכל מקום אם אינן בני תורה, עיין בב"י [עמוד שלו ד"ה ולפי, ואלן].

אוצר מפרשים

האין מתירין דומי ציבור כיון דאין אדם מתיר נדרו עצמו. ועיין בתשובות מהר"מ גלאנטי סימן ע"ד, שהורה שבעה בכתב אינו כלום, ובה המתנגדים ונוגעים בעדותן המה. ועיין תשובות נחלה ליהושע סימן ב' דהעלה בדיעבד הועיל לתקנה ציבור חתרה, ובתשובת מהר"ר ברוך אגיל סימן ו' (וסימן ק"ב) דבמנהג חשוב על פי חלמיר חכם אפילו בצערה אינו יכול לבטל מנהגם, ובאנו חשוב אם אינם בני תורה אסור להקל בפניהם ובצנעה מותר, מה שאין כן כשהמה בני תורה רשאי להקל

(ג) בחרטה. כתב מהרש"ל בתשובה דאין שייך לומר להמיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמוני ולא כולו, כדמשמע הלשון ואחרים נהגו זו איסור, אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להמיר בכל ענין, ופשוט הוא, ועכשיו נתברר שהוא מותר, ומנהגם

גליון מהרש"א

[ב] [שם] אב"כ הנהגים איסור בדברים המותרים מחמת שפבורים, ומכל מקום אם אינן בני תורה, עיין בב"י [עמוד שלו ד"ה ולפי, ואלן].

אוצר מפרשים

האין מתירין דומי ציבור כיון דאין אדם מתיר נדרו עצמו. ועיין בתשובות מהר"מ גלאנטי סימן ע"ד, שהורה שבעה בכתב אינו כלום, ובה המתנגדים ונוגעים בעדותן המה. ועיין תשובות נחלה ליהושע סימן ב' דהעלה בדיעבד הועיל לתקנה ציבור חתרה, ובתשובת מהר"ר ברוך אגיל סימן ו' (וסימן ק"ב) דבמנהג חשוב על פי חלמיר חכם אפילו בצערה אינו יכול לבטל מנהגם, ובאנו חשוב אם אינם בני תורה אסור להקל בפניהם ובצנעה מותר, מה שאין כן כשהמה בני תורה רשאי להקל

76

הגהות והע
ב] פירושלמי שלמ
"רי"א בש"ר אטון
פסחים ח, א ה
אלעזר נכדי כין
גירסת הגר"א
נר"א, וק הועתק
עמוד שלה
ג] עיין גליונות
פסחים שכתב ספ
רבינו מנחם על פס
ד] כמשפט המוס
דקבלת הרבים מל
ועל ועש, וימר
מקורו ברי"ש:
הש"ך גליוני כפל
הרי"ש:
ה. הלוח היחיד ה

ד. מירמל דרש [מעני יב, ט] וכלי שנה קמא דשמואל, המצ"ס ספר ד' [מנדרס שם] והר"ש [שם] שם רבנו מנחם גנלין [שם]: ה. הרמב"ם שם מענדל דרבי (אושעיל) [הושע] נר חרדי [שם]: ה. צ"י עמוד רפד סוף ד"ה הר"ן משמענות הר"ש שנת פ"א סימן כה:

ציונים דרמ"א

תקסח א) תרומת הרשן סימן (ק"ט) [קנן]: ב) טור [עמוד רפג]: ג) תרומת הרשן סימן ע"ה וכל בו [סימן סא] כה:

עמרת זקנים

תקסח א) ואכל. לא אמרן אלא אם בלע, אבל אם טעם לא. אפילו אם אמר יום סתם, אם לא אכל אלא טעם בלבד מתענה ומשלים אחריו יום (ירושלמי פרק קמ"ג י"ג גרסו פ"ה הלכה א והביאו הר"ף בפרק קמא דשבת ג) ובפרק קמא דתענית ד, א). תורה דהא טעם היינו בטעם עד רביעית וחזרו ופלטו בדלעיל בסימן חס"ט [ס"ק א]. הא לא הכי הוה ליה כמו אכילה ממש כר, [נ"ח עמוד רפד סוף נדר לאשון]. יש אומרים הא דאמרין רבין ידוע ישלים תעניתו היינו אם ירצה, אבל אם אינו רוצה לזה תעניתו ופורע אפילו ביום זה (הגהות מיימן דמת קשעא תענית פרק (ד') [א] הלכה ד' וכן כתב ב"י שם ל"ה כמו כסם חסוכת רשב"א מ"א סימן רמ"ו). רע"ן לקמן בסעף שאחר זה אי נקטינן אליבא דהלכתא דלוח ארם ופורע אפילו ביום זה. ותענית חלום שאינו יכול ללוח ולפרוע, אם שכח ואכל ביום מתענה ומשלים (ב"י שם כסם חס"ט סימן לו הלכה א) אפילו אכל סעודה גמורה, כנדר יום זה לתענית או כתענית ציבור לא יאכל יותר כל אותו יום, תלמוד תעניתו [כן משמע בתרומת הרשן סימן קצ"ו] ופשוט הוא. [נ"ח שם ד"ה ומהמתמם]:

ב כזית. נראה לי דוקא שאכל בפעם אחת, אבל אם שהה גמלים והמתין יותר מאכילת פרס אין מלטרף. ובשמה שיעורו מלא לוגמיו כמו ביום הכיפורים, עיין סימן תר"צ [סעף ט], דהא הר"ן [מענות ד, א ד"ה ירושלמי נגדירין] מדמי ליה לגמרי ליום הכיפורים (ב) וסבירא ליה דשעורו בכוחת: ג והייב צ"ב. ואם קבל להתענות שני ימים רלופים ושכח ואכל בלילה מתענה שני ימים אחרים (כל בו סימן סא מ, ד צ"י סימן תקס"ב עמוד רפד ד"ה כח המדמי): ד ויש מחמירין. הטעם, מיון דיש אומרים דאפילו ביום זה רשאי ללוח תענית ולפרוע ולכן כשאלו אינד תעניתו ומייב ללוח יום אחר, לכן מחמירין בשני הדיעות, דחייב ללוח כל אותו יום וגם יום אחר. אבל כתענית הקבוע כגון שבעה עשר נחמו שאסור לאכול, אינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכונמו להתענות לכפרה על עונו ושגגתו (תרומת הדשן סימן קטו). ודרכי משה

[סוף אות א] כתב פעם אחת שכח אחד ואכל כעשרה בטבת וזוהי מהרי"ל והלכות תענית עמוד רפ"ו שיתענה בזה"ב ה"י עכ"ל. ותענית ציבור דינו כשבעה עשר נחמו לענין זה שאין צריך להתענות יום אחר אלא לכפרה: ה ד"דבר מצוה. כגון לסעודה מזה דשייך בגוה. ומכל מקום צריך להתענות מקלח היום זמן מועט יותר ממה שהוה רגיל (תרומת הדשן סימן (ע"א) [ערה]). מיהו מציא שם דהאור זרוע [הלכות תענית סימן טו] סבירא ליה אפילו לשמחת מריעות שרי מפני דרכי שלום, וכן כתוב בהגהות אשרי [מענות פ"א סימן טו] עיין צ"י [עמוד רפג דבור ראשון], וכן כתב הלבוש [סעף ב], לכן נראה לי להקל בסעודה מזה אף על גב דלא שייך בגוה. [ועיין סימן רכ"ה [ס"ק ד] וסימן תקנ"א סעף י' וסימן תמ"ד סעף ז' [ועיין סימן תקנ"ח [ס"ק א]. וכתוב בספר ב"ר שבע [ש"ס סימן ע"א] דתנוכה הניח בנרץ ישראל הוי סעודה מזה, אבל לא כחזוהו לנרץ. וז"ל של שלמה סוף פרק ז' דבבא קמא [סימן לז] כתוב אם לא הניח חמלה לשמות צנימו ולנהוג קלות ראש רק שעושה סעודה לחנכו חמלה לומר בו דברי מורה ולדרוש בו מעין המאורע הוי סעודה מזה, עכ"ל. איתא סוף ברכות כל הנהנה מסעודה שחלמדי חכם שריו בתוכו [ב] כאלו נהנה מזיו השמינה: ו ד"א קבע הדימים. ואף על פי שקבלו כמנהג מותר (צ"י עמוד רפד ד"ה הר"ן):

ע"ך ד"חם ד"ההרי"ק"ש [שם] כזית וכו'. עיין ריב"ש סימן רפ"ז: פ"ג ג' גדול וכו'. או שמלטרף או מפני דרכי שלום: [שם] במנהג וכו'. וק' אם נדר להתענות שני וחמשי כל השנה:

שערי תשובה

(ב) כזית. עיין באר היטב. וכתוב בבב"ר יוסף (אות ב) בשם מה"ר יעקב מולכו אם שתה רביעית מים אחר שעלה עמוד השחר איבר תעניתו: (ה) זיה ופורע. וכתוב בתפארת שמואל בהגהת הרא"ש פרק קמא דשבת [סימן כה אות ב] אם הוא יום שני או יום חמישי דילוח ליום שני או ליום חמישי אחר. ע"ש. עיין לקמן [באר היטב] ס"ק ד' בשם הט"ו:

אחר, לכן מחמירין בשני הדיעות, דחייב ללוח כל אותו יום וגם יום אחר. אבל כתענית הקבוע שאסור לאכול אינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכונמו לכפרה על עונו ושגגתו, תרומת הדשן, מ"א [ס"ק ד]: (ה) מצוה. כגון לסעודה מזה, אף על גב דלא שייך בגוה, מ"א [ס"ק ה] ע"ש. ועיין ח"ס יא"ר סימן ע': (ו) הדימים. ואף על פי שקבלו כמנהג מותר, צ"י [מ"א ס"ק ו]:

ביאור הגר"א

[ב] [הגהות י"ש בחמירין כו'. דהראב"ד [הובא ברין תענית ה, א ר"ה י"ש; וברא"ש שם פ"א סימן טו] כתב דאף ביום זה לוח ופורע, דאמרין [תענית יב, ב] לא יהא אלא נדר, ור"ל כמו נדר רצוקה דלוח ופורע כל זמן שלא בא ליד הגבאי עדיין, וכן כן הוא בידו, ומסקינן בפרק א' דערכין [ו, א] דאפילו סלע זו לוח ופורע. וכן משמע דקאמר [תענית שם] וכי נדר כו' אי מצי כו', ואי ביום סתם אמאי לא יפרע, אי לא מצי השתא ליעבדיה כשיהיה בריא דהא לא קבע היום דוקא, ועיין רא"ש [שם פ"א סימן טו]. והירושלמי הג"ל [ס"ק א] פירשו דביום סתם מחוייב להתענות יום אחר, מה שאין כן ביום זה שאם ירצה מתענה ומשלים ואם ירצה לוח ופורע. ועל פי דעת זו מחמירין ביום זה לעשות שויהיה:

תקסח (א) או אתענה שני וחמישי כ"ה השנה. קשה לי דכאן אמר דבזה אינו יכול ללוח אפילו כמלטרף, ולעיל סימן תקנ"ב סעף י"א באם חל בערב תשנה באב [ישאל על נדרין] אז לוח תעניתו ויפרע, אף על פי שקיבל עליו תענית שני חמישי כל השנה. ובאמת יש מחלוקת בזה בין הפוסקים אי אמרינן גם ביום זה לוח ופורע כמבואר בצ"י [עמוד רפד דבור ראשון ד"ה והר"ן], [קיימא לן] כמו שכתב רמ"א כאן דלא מהני הלואה כל שהוא ביום זה, והיה דלעיל סימן תקנ"ב לאו הלכתא היא, אלא דוקא שמתענה עד שיעור גדול ואחר כך לוח ופורע, כמו שכתבתי לעיל [שם ס"ק ד] דע"כ הגאונים שמיניא רמ"א [שם], וגם כאן מועיל אם מתענה מקלח היום ואחר כך לוח ופורע אפילו ביום זה, כן נראה לע"ל. ומה שכתב דשני חמישי מקרי יום זה ולא מהני ביה הלואה, נראה דהיינו דוקא שרואה להתענות ביום אחר עבור

יום שני או חמישי, דאמרין שהוא קיבל עליו דוקא יום שני או חמישי דהם יומי דחמשים, אבל אם רוצה ללוח מיום שני זה על יום שני אחר או על חמישי אחר דהיינו אחר שיטלמו מספר ימי נדרו שקצב עליו שפיר מצי לעשות כן, דהוה כמו יום סתם בזה:

שהוה רגיל (תרומת הדשן סימן (ע"א) [ערה]). מיהו מציא שם דהאור זרוע [הלכות תענית סימן טו] סבירא ליה אפילו לשמחת מריעות שרי מפני דרכי שלום, וכן כתוב בהגהות אשרי [מענות פ"א סימן טו] עיין צ"י [עמוד רפג דבור ראשון], וכן כתב הלבוש [סעף ב], לכן נראה לי להקל בסעודה מזה אף על גב דלא שייך בגוה. [ועיין סימן רכ"ה [ס"ק ד] וסימן תקנ"א סעף י' וסימן תמ"ד סעף ז' [ועיין סימן תקנ"ח [ס"ק א]. וכתוב בספר ב"ר שבע [ש"ס סימן ע"א] דתנוכה הניח בנרץ ישראל הוי סעודה מזה, אבל לא כחזוהו לנרץ. וז"ל של שלמה סוף פרק ז' דבבא קמא [סימן לז] כתוב אם לא הניח חמלה לשמות צנימו ולנהוג קלות ראש רק שעושה סעודה לחנכו חמלה לומר בו דברי מורה ולדרוש בו מעין המאורע הוי סעודה מזה, עכ"ל. איתא סוף ברכות כל הנהנה מסעודה שחלמדי חכם שריו בתוכו [ב] כאלו נהנה מזיו השמינה: ו ד"א קבע הדימים. ואף על פי שקבלו כמנהג מותר (צ"י עמוד רפד ד"ה הר"ן):

ע"ך ד"חם ד"ההרי"ק"ש [שם] כזית וכו'. עיין ריב"ש סימן רפ"ז: פ"ג ג' גדול וכו'. או שמלטרף או מפני דרכי שלום: [שם] במנהג וכו'. וק' אם נדר להתענות שני וחמשי כל השנה:

באר היטב

(ב) כזית. נראה לי דוקא שאכל בפעם אחת, אבל אם שהה גמלים ויחר מאכילת פרס אין מלטרף. ובשמה שיעורו מלא לוגמיו כמו ביום הכיפורים, עיין סימן תר"צ, [מ"א ס"ק ב]: (ג) יום אחר. ואם קבל להתענות שני ימים רלופים ושכח ואכל בלילה, מתענה שני ימים אחרים, כל בו, צ"י סימן תקס"ב, [מ"א ס"ק ג]: (ד) מחמירין. הטעם, מיון דיש אומרים דאפילו ביום זה רשאי ללוח תענית ולפרוע ולכן כשאלו אינד תעניתו ומייב ללוח יום אחר, לכן מחמירין בשני הדיעות, דחייב ללוח כל אותו יום וגם יום אחר. אבל כתענית הקבוע שאסור לאכול אינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכונמו לכפרה על עונו ושגגתו, תרומת הדשן, מ"א [ס"ק ד]: (ה) מצוה. כגון לסעודה מזה, אף על גב דלא שייך בגוה, מ"א [ס"ק ה] ע"ש. ועיין ח"ס יא"ר סימן ע': (ו) הדימים. ואף על פי שקבלו כמנהג מותר, צ"י [מ"א ס"ק ו]:

מקור פרי צדק
בזמן שנת חנוך גאל
חנוך יושלם

סס נגמרת [מעלת סס]:

זה, אבל סעודה פדיון הבן ז"ע, ואין לומר הא זמנה קבוע, מינה בזמנה, שלא בזמנה היאך יהא מותר, עכ"ל. וקשה הלא מזינו גם כן מילה שלא בזמנה, אלא על כרחך מילה אף על פי שעבר זמנה כל שעתא ושעתא זמנה הוא דאסור לעמוד ערל, אבל פדיון הבן כיון שעבר זמנו יכולין לדחותו יותר,

כן נריך לומר לדעת התוספות, ואם כן י"ל דלא מקרי סעודה מזה. לכן נראה לי דיעשה הסעודה זבילה, אבל כשהוא זמנו מותר לאכול שם. וצ"ע כשמתענים כי סיון במלכות פולין אם מותר לאכול על סעודה מזה. ומיהו בזמניו על הרוב עושין כל הסעודות זבילה, מיהו פעם אחת חל בערב שבת כי סיון והיה סעודה ברית מילה וזה הרב לאכול ביום מפני שלא ימלאו אנשים שילכו זבילה. ופשוט דבמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אחר כך לאכול ולשתות אפילו זביתו, מיהו

קודם הסעודה נראה לי דאסור לאכול ולשתות זביתו, וכן משמע [מ"ה] ממה שכתבתי לעיל [מ"ה] בשם תרומת הדשן, מיהו הבעלי ברית מותרים לאכול מיד דיוס טוב שלהם הוא: יא ואם קיב"ב ב"ו. [פירוש, דדוקא כשמתן על ענית אמן] (כמו שכתבתי סוף סימן תקס"ג) אז שרי לאכול, אבל כשקבלו זמנה היו נדר ונריך התרה (לכבו סוף סימן תל"ב). והטעם, דלף על פי שענה אמן אינו מחויב להתענות לכן שרי לאכול על סעודה מזה, ואפילו התחיל להתענות ולא ידע שיזמינו אותו לסעודה מכל מקום שרי. אבל לי נראה פירוש אחר, דז"ל הרב ז"י [עמוד רפג ד"ה כהנן] בשם הגהות מיימוניות [תענית א אות א] אבל אם קבל זמנה באחד [מעשרת] ימי המשונה נריך התרה, עכ"ל, וקשה דהוה ליה למימר סתם אם קבל זמנה נריך התרה דהא קאי גמי על זב"ב, אלא הכי פירושו, אם מתענים כלם מפני המנהג (אז) [אז] אף על פי שקיבל עליו התענית זמנה מותר לאכול, דמתענה אדעתא דמנהגא, אבל אם מתענה באחד מימי השונה דלא אינו מתענה מפני המנהג רק שקיבל עליו עכשיו להתענות יום אחד אסור לאכול, דהוי כמי שמתענה בזמנה השנה, כן נראה לי. ועיין סימן תקס"ג [מ"ה] יב יב"ד פ"ד. ועיין סוף דהעשיר ימן לפי עשרו, דהטעם, ששקול ענין הממון נגד ענין התענית, ובעשיר דין מאה מנה כדון פרוטה לעני:

באר היטב

(ז) שני. קשה לי, דכאן אמר דבזה אין יכול לזון אפילו בזמנו דהוי כיוס זה, ולפיל סימן תקנ"ב סעיף י"א באם חל [ב]פני חשפה נצב (אז) [ישאל על נדרו אז] ילוח ופורע. ובאמת יש ממלוקת בין הפוסקים אי אמרינן גם כיום זה לוח ופורע. ונריך לומר דהיה דלעיל סימן תקנ"ב לאו הלכתא היא, אלא דוקא שמתענה עד שיפור גדול מהיום ואחר כך לוח ופורע כמו שכתבתי לעיל, וגם כאן מועיל אם מתענה מקצת היום ואחר כך לוח ופורע אפילו ביום זה, ע"ז [מ"ה] אן. הא דשני ותמישי מקרי יום זה ולא מהני ביה הלואה היינו דוקא שרואה להתענות ביום אחר עבור יום שני או תמישי, דלמתיקן שהוא קיבל עליו דוקא יום שני ותמישי דהם יומי דתמי, אבל אם רואה לזון מיום שני זה על יום שני אחר או על תמישי אחר, דהיינו אחר ששילמו מספר ימי נדרו שקצב עליו, שפיר מצי למעבד קן, ע"ז [סס]. והא דלמתיקן דשני ותמישי הוי כיוס זה,

ז שני וחמישי כל השנה. דהוה ליה יום מיוחד, דקבע שנה זו דוקא, [ע"ז] עיין ציו"ד סימן ר"כ [סעיף י"ז]. ולכונן [סעיף ב] כתב דש אומרים דלא מקרי יום זה. ולא דק, שכתרומת הדשן [סס] לא כתב כן אלא לדעת האור זרוע [סס] דסבירא ליה שאפילו יום זה מותר לזון, ואינו אסור רק יום קבוע כגון יום שמת בו אביו, אבל לדין דסבירא לן [דאפילו יום] [דכיוס] [ע"ז] יא זה. ואם נדר להתענות שני תמישי ושני הוי שנה או שנה ולא אמר השנה, פשיטא [ע"ז] דלא מקרי יום זה. [ע"ז] וכן כתב [רמ"א] [ר"מ מינן] [ע"ז] סימן קט"ו מי שנשבע להתענות שני תמישי ושני ומותר להקום אסור להתענות יום אחר, דדוקא על ימים אלו קפיד משום שהם ימי רלון: ה אפ"י בעשרת ימי תשובה. פירוש, דמיוחדים אלו ימים דוקא והוה

אמתנה ז [ע"ז] שני ותמישי כל השנה או כדומה לזה: וכן אם היה תענית הלום אינו יכול ללוותו: הגה [ע"ז] וכל שכן שאינו יכול לזון לפרוע תענית זכור [ע"ז] מיהו תענית שני ותמישי ושני שנהגים להתענות אחר פסח וסוכות או ה אפילו בעשרת ימי תשובה ואירע זהם ברית מילה ה [ע"ז] מזה לאכול [ע"ז] ואין נריך התרה י כי לא נהגו להתענות כזהאי גונא דדוקא כשאוכלים שם אבל אם שולמים לו לזיתו אין לו לאכול יא [ע"ז] ואם קיבל עליו התענית [ע"ז] זמנה נריך להתענות [ע"ז] יס אומרים שאם [ע"ז] מטעם הרצה בתעניתו יב יכול לפדותו [ע"ז] זממו והוא הדין באונס אחר [ע"ז] ונראה דדוקא בקיבל עליו תענית בעלמא אבל אם קבלו דרך נדר נריך לקיים נדרו: ל

אמינא דאסור לאכול: ה מצודה אב"ב. נראה לי דאם ידע לפני ראש השנה שיאלץ בין ראש השנה ליום הכיפורים על ברית מילה מחויב להתענות עוד יום אחד לפני ראש השנה, דהא מהאי טעמא מתענין ארבעה ימים לפני ראש השנה נגד ארבעה ימים שאוכלין, וכל שכן אם אירע מילה בארבעה ימים שלפני ראש השנה שמתענין יום אחד נגדו. מיהו נראה לי אם ראש השנה הוא ביום תמישי דליכא אלא ארבעה ימים לפני ראש השנה אין נריך להתענות יום אחד קודם שבת, דמעיקרא לא קבלי עליהו אלא להתענות בימי הפליחות ולא בימי האחרים. ואם מתענה עד אחר שיאלץ הזכור מצית הכנסת מקרי תענית, כמו שכתוב סימן תקס"ב סעיף ב', אבל לא קודם לכן, כי מעיקרא כך קבילו עליהו. ופשוט דכשחל פדיון הבן או אחר סעודות מזה זב"ב או בעשרה ימים גם כן מזה לאכול: י ב"א נהגו. אבל בשאר תעניות שגזרינן הזכור אסור לאכול אפילו בסעודה מזה, וכן משמע סימן תקע"ב סעיף ב'. [ע"ז] ועיין מה שכתבתי סימן תקנ"ט [מ"ה] וציו"ד סימן ש"ה בש"ך ס"ק י"ב שכתב אם חל פדיון הבן זכור תענית זכור נוהגים לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה זבילה, עכ"ל. וצ"ע אם חל יום י"א בשבת זכור ראשון הוא תענית עשרת ימי תשובה אם מותרים לאכול, דהתוספות כתבו במועד קטן סוף דף ח' מילה מותר [ע"ז] לעשותה בחול המועד כיון שזמנה קבוע אין לבטל זה מפני

שערי תשובה

(ז) שני. עיין באר היטב. ועיין פנים מאירות חלק ב' סימן כ"ג מי שענה אמן אחר ברכת בה"ב ואירע מילה צריך להתיר משום נדר, דלא כלבוש [סוף] סימן תצ"ב, ע"ז: (ח) מצודה. עיין באר היטב. עיין גדול מרבבה [אוצר מפרשים סוף] שהקשה דבחל יום ל"א בשבת למה לא יעשו בליל מוצאי שבת הפדיון עם הסעודה כאחד, ע"ז. ולפענ"ד דהמג"א סבירא ליה דעל פי מה שכתב לעיל בשם הש"ך אין הטעם כמו שכתוב בדגול מרבבה משום דומיין דלא שלימו בליל [למ'] [ראשון ב"ט] י"ב השצ"ג, אלא הטעם משום פרסומי מלתא, ומעיקרא הוי סבר [הש"ך] דעיקר פרסומי בסעודה, ושוב כתב [הש"ך] ושמעתי כי דאם כן הפרסום הוא גוף הפדיון, ולכן על כל פנים אי אפשר שיעשו שניהם בלילה, ולכן כתב המג"א שהפדיון יהיה ביום והסעודה בלילה:

דוקא אם נדר להתענות זכ"ב בשנה זו, אבל אם לא אמר בשנה זו לא מקרי יום זה. ואם נדר שני תמישי ושני מותר להתענות תמישי שני ותמישי, ויכול להתענות לסידוגין, ר"מ מינן [סימן] קט"ו, מ"א [מ"ה] [ע"ז]: (ח) מצודה. נראה לי דאם ידע לפני ראש השנה שיאלץ בין ראש השנה ליום הכיפורים על ברית מילה מחויב להתענות עוד יום אחד לפני ראש השנה, דהא מהאי טעמא מתענין ארבעה ימים לפני ראש השנה נגד ארבעה ימים שאוכלין, וכל שכן אם אירע מילה בארבעה ימים שלפני ראש השנה שמתענין יום אחד נגדו. מיהו נראה לי אם ראש השנה הוא ביום תמישי דליכא אלא ארבעה ימים לפני ראש השנה אין נריך להתענות יום אחד קודם שבת, דמעיקרא לא קבלי עליהו אלא להתענות בימי הפליחות ולא בימי האחרים. ואם מתענה עד אחר שיאלץ הזכור מצית הכנסת מקרי תענית, כמו שכתוב סימן תקס"ב סעיף ב', אבל לא קודם לכן, כי מעיקרא כך קבילו עליהו. ופשוט דכשחל פדיון הבן או אחר סעודות מזה זב"ב או בעשרה ימים גם כן מזה לאכול: י ב"א נהגו. אבל בשאר תעניות שגזרינן הזכור אסור לאכול אפילו בסעודה מזה, וכן משמע סימן תקע"ב סעיף ב'. [ע"ז] ועיין מה שכתבתי סימן תקנ"ט [מ"ה] וציו"ד סימן ש"ה בש"ך ס"ק י"ב שכתב אם חל פדיון הבן זכור תענית זכור נוהגים לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה זבילה, עכ"ל. וצ"ע אם חל יום י"א בשבת זכור ראשון הוא תענית עשרת ימי תשובה אם מותרים לאכול, דהתוספות כתבו במועד קטן סוף דף ח' מילה מותר [ע"ז] לעשותה בחול המועד כיון שזמנה קבוע אין לבטל זה מפני

ציונים לרמ"א

- ה תרומת הרשן סימן ק"ט [קנן] וכל בו [סס] רבינו ירוחם [מגי"מ] מ"א [סס] ג, פסקי תוספות תענית פ"א אות טו: ה הגהות מיימוניות פרק א' מתענות אומ' א' בשם ר"מ: ה הרא"ש [תענית פ"א דמן טו] בשם הראב"ד רבינו ירוחם נהיב י"ח חלק א' [סס]: ה דברי עצמו:

עשרת זקנים

ה מצעור. אבל אי מצי ועזר נפשיה אינו רשאי לזון בחנם [כן משמע נמה שכתב הרא"ש פרק מת רפג דגור לאשון]. ולא ימו שכתבו הר"ף [סס] רש"י [ש"ס] סימן [כז] רש"י [ש"ס] דבלא שום זונס ובלא שום צער יכול ללוח ולפורע, ע"ז:

הגהות והערות

- ה תוקן ממנהגות אמ"ד מ"פ: א נוסף ממנהגות אמ"ד וק"ד [פרופס], וכן הגיה מקור תיב: ב תוקן ע"פ מקור תיב, דו אפרים, מחלתי השקל, נוסף ע"ד אמרי לוד, ויש לזין דהד אפרים מחלתי וסקל הגיהו "וכתב ר"מ מינן": ג עיין נוע ניטודה פניאל י"ד סימן קפ"ו: ד תוקן ממנהגות אמ"ד מ"פ, וכן הגיה פמ"ג: ה עיין סימן תי"ח [סעיף] [ועי"ז סימן ר"כ [סעיף] וזי טהגס]: ו ניזין [מ"א]

14

ספר תורת חיים

שו"ת שלמת חיים

לרבי יוסף חיים זוננפלד

זצל"ה

מרא דארעא דישראל

אשר השיב לשואלו הגה"צ רבי שלמה סובל זצ"ל

בצירוף מקורות ביאורים והערות

מאת

שלמה ח. ורנר

מכון קרן רא"ם

ירושלים ה'תשס"ז

סימן ס

בגדים המיוחדים לימי נדחה

כחא דהזחוקה נדה בשכנותיה דהיה להן בגדים מיוחדין לימי נדחתה. וצ"ע דאינו צניעות, והרי ההמירו לאשה להסתיר טבילתה, והרי כשתחליף הבגדים הדבר ידוע.

תשובה: הצניעות היא כשהגיע זמן הטבילה, אבל מקודם – אדרבה הרי הכמים הראשונים משבחים אותה, עד שבא ר' עקיבא (שבת ס"ד ע"ב), ובכל זאת נראה דוקא שכנותיה הנשים ידעו מזה ולא השכנים.

סימן סא

טבילה לאור הנר

בענין מ"ש בפסחים (ק"ב ע"ב) העומד בפני הנר ערום הוי נכפה, והנה הקהל הולכים לטביל לפעמים קודם אור היום ומזכרין לעמוד בפני אור הנר.

תשובה: הרי פשיטא שנשים הטובלות צריכות דוקא לאור הנר כדי שיעיינו בהם, וכנראה מה שצריך לטבילה אין בזה פירא⁴⁴.

מה שכתב בהגה (כיווד סימן קצ"ח סמ"ח): יש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה כליל טבילתה, וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם. ומכיון שלא תעשה כנ"ל לא תוכל ליהדר בזה, אולי בשביל דבר קשה זו יכולה להרחיק החפיפה מן הטבילה, והיינו הפיפת היום אבל חפיפת הלילה זה לא תרחיק כלל כנ"ל.

ובענין זה אולי יש לעשות כמו שכתב הש"ך שם (כסימן קצ"ט סוף ס"ק ו) ז"ל: כתב מהרש"ל שם, על מה שנהגו מקדם להתחיל להגף ביום ועתה תיקנו להגף בלילה ותעסיק בחפיפה דוקא שעה אחת שלא תהא מהומה לביתה, [זוה] שרי אפילו לרש"י, מאחר דאיכא השש איסור שלא ירגישו במבילותיהן, וגם לפעמים הצנועות באות לידי ביטול טבילת מצוה, וכ"כ הרב בתשובה.

תשובה: הנם שמנהג הצנועות נזכר והאריך בו מהרש"ל בתשובה, בזמנינו לא היה נ"ל לעשות בזה שום קולא כי אם כפי מה שכתב בשו"ע או כמו שהעתיק הש"ך, אבל לעשות פשרות מעצמה לא נ"ל כלל בזמן הזה, ודעת לנכון נקל.

הלכות נדרים

סימן סב

76 תוקף נדרי מי שמוטר מודעה בערב ראש השנה

מי שמוטר מודעה בערב ר"ה לבטל כל נדרים וכל מנהגי מצוה שלא ייהשבו כנדרים בנהוג, האם צריך אח"כ להושי במנהגי מצוה מחשש נדר. והנה אף לדעת ה"א כיו"ד (סי' רי"א סעיף ב') דסובר אם נדר אח"כ ולא זכר בשעת מעשה את טבירת המודעה הוי נדר, אולי זה דוקא אם נדר בפירוש, אבל הכא שעשה את המצוה בפתם ויכל להיות דאדעתו הראשונה הוא עושה דלא יהיה ע"ז שום השש נדר, ובאופן שהוא אינו רוצה שיהיה עליו נדר אע"פ שזה תועלת לענין לורזוי נפשיה גם לענין גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה עושה (קידושין ל"א ע"א).

תשובה: מטבתרא כדכרי' דדוקא אם נדר בפירוש.

סימן סג

אם נשאר בנדר הטא אף לאחר שהתיר נדרו

נדרים (ע"ז ע"ב): ושרו ליה נדריה ואמרו ליה זיל ובעי רהכי על נפשך. ופירש"י: כדי לעשות פתח לתרומה אמרו לו כן. וכוונת דבאמת אחר שהתיר נדרו אין עליו הטא במה שנדר, דהחכם עיקר הנדר מעיקרו, ומבואר בכ"ט דטוב יותר להתיר מלקיים, ואפשר מסברא זו.

תשובה: בפירוש המיזהם לרש"י כתוב כך, אבל בפשטות משמע דאפילו מי שנדר והתיר את נדרו: וכ"כ איזה זמן היה עומד בנדרו ע"ז צריך לבקש רחמים על עצמו⁴⁵.

שלמה אמרתך

54 ועד"ו כתב בשו"ת זכר יהוסף א"ח סי' כ"ח דשומר מצוה לא ידע רע, וע"ע בשו"ת ראשי בשמים ובסי' תו יהושע סימן כ"א סי"ו, דדוקא בפני הנר ממש כסמוך לו יש לחוש. 55 וכדעת רבינו איתא בספר חסידים התרצה' וכן כת' בספר נדרי וירודין נדרים כ"ב.

יט

בדין סוכה תחת חבלי כביסה*

מה שכתב כת"ר דאף אם אמרין לבוד להחמיר מכל מקום כל זה דוקא במחיצות של שבת או סוכה וטומאה ולא לענין בית וגג שעל גבי סוכה, אין זה כל כך נלענ"ד וכדחזינן לענין שבת דחשיב משום לבוד בתחילת אהל לענין זה שיהי' מותר להוסיף עליו בשבת, אך אעפ"כ לדינא שפיר נלענ"ד כדבריו, כי דבריו מתאימים קצת למש"כ הריטב"א בעירובין דף י" ע"ב, וז"ל "אבל יש לומר בדבר העומד להיות פתוח לעולם ונעשה לכך אין אומרין בו לבוד", וכיון שדברי הביכורי יעקב בסי' תרכ"ו ס"ק ח' לענין סוכה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים ונשארו העצים [הנקראים לאטישן] ואין ביניהם שלשה טפחים — הם רק חומרא, חושבני דאין טעם להוסיף עוד חומרא.

ב

7 בענין ביטול נדרים בערב ראשיהשנה →

איתא בגמרא נדרים כ"ג ע"ב "הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל", ומסקינן ובלבד "שלא יהא זכור בשעת הנדר". ויש בזה כמה שיטות, ועיין בשו"ע יו"ד סי' רי"א סעי' א' שלמעשה אין לסמוך כלל על אמירה זו בלי שאלה לחכם.

ברם נלע"ד דלענין זה דנקטינן שכל האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר לאלקי ישראל, והוא הדין במי שאומר לעשות חסד עם חבירו ושאר מצוות דאפי' לא אמר ממש בלשון נדר והתחייבות אפי"ה דינו כנדר משום דרשא דכפיך זו צדקה, וה"ה לשאר מצוות עיין בר"ן נדרים דף ח' ע"א ובריטב"א, — מסתבר דשפיר מהני מה שרגילים להתנות בערב ר"ה וביה"כ"פ דאינו רוצה כלל שיהי' נדר, דכיון שהוא עצמו הרי אין כוונתו כלל לנדר או שבועה ורק התורה עשאתו כנדר, ולכן בכה"ג שגילה דעתו מקודם והתנה בפירוש דאינו רוצה כלל שיהי' נדר מהיכ"ת נימא שאף בכגון רא ה"ז נעשה נדר גם נגד תנאי מפורש שהתנה בריש שתא דאינו רוצה שיהא נדר, ולכן נלע"ד דכל שהוא אומר סתם ולא בלשון נדר ה"ז חשיב כאומר בפירוש בלי נדר.

אך לכאורה קשה על זה מהא דאיתא בשו"ע יו"ד סי' רי"ד ס"א "הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ולפרישות יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו בנדר" ואם לא אמר כן ונהג ג' פעמים הוי נדר ובעיני התרה, ואמאי בעינן התרה הא אמרין דלענין זה

הרי קיי"ל דאע"ג שיש להפועל מה לאכול אפי"ה שרי לעבוד בשכר ולעשות גם מעשה אומן בלא שום שינוי הואיל ומעשהו הוא למנוע הפסד, ועיי"ש בריטב"א שכתב דלפיכך התיירו 'כדי שלא יהי' הבעה"ב דואג על אבידתו וימנע משמחת יו"ט, ולפי"ז נראה לכאורה דכ"ש שצריך להיות מותר לעבוד בחוה"מ כדי שיוכל להמציא בכך מעות לישראל עני שאין לו מה לאכול כדי שלא יהא העני מיצר ודואג על זה שאין לו מה לאכול דהא אבידת גופו חשיב טפי מאבידת ממונו. אולם כבר הזכרנו דמבואר באחרונים שכתבו דהא דשרי לקנות במועד לצורך המוכר או השכיר דלא שרי אא"כ עושים באמת את המסחר בשביל השכיר שאין לו מה יאכל אבל לא שיערימו עיין במשנ"ב תקל"ט. ונלענ"ד דזה ודאי פשוט שלא בעינן שיכוין רק לטובת העני ולא לטובת עצמו, אלא אפי' אם אומר בפירוש שמכוין גם לטובת עצמו ג"כ שרי, ולא אמרו דאסור אלא כשעיקר כוונתו רק לעצמו ואילו בשביל העני בלבד לא הי' עושה עכשיו את המסחר דאז שפיר אסור אע"פ שאמת הדבר שע"י מסחר זה יהי' לעני מה לאכול. ולכאורה קשה מ"ש מדבר האבד דנקטינן שמוותר גם לפועל עשיר לקצור ולבצור בשכר אע"פ שמכוין רק לטובת עצמו כיון שעכ"פ מונע בכך צער והפסד מבעל התבואה, וה"נ גם כאן אם אמת הדבר שע"י זה שהוא קונה עכשיו במועד יהי' לישראל עני מה לאכול מאי איכפת לן אם כוונתו רצויה או אינה רצויה.

ונראה דאם נאמר דדמי ממש לדבר האבד הי' אפשר להתיר לעבוד במועד בכל בתי חרושת, דהא מסתמא יש בין הפועלים אחד או שנים שאין להם מה לאכול וממילא מותרים גם כולם לעבוד כיון שאם הם לא יעבדו הרי יהי' ביה"ח סגור ונמצא שלא יהי' לאותם השנים מה לאכול, וקיי"ל דאף בפרהסיא שרי אם אי אפשר בצניעא, וע"כ דלענין זה לא משוינן לי' לדבר האבד, והיינו משום דודאי ידעי רבנן דע"י זה שגזרו איסור עבודה ומו"מ במועד וכל בתי חרושת והמסחר סגורים דאיכא ודאי כמה אינשי שע"י זה אינם מוצאים פרנסתם ואין להם מה לאכול ואפי"ה לא חשו לכך ואסרו, וא"כ מוכח דמ"ש הנמ"י דאין לך רבד האבד גדול מזה היינו דוקא בצירוף עם זה שמתכוין באופן ישר לטובת העני, ומעתה כיון דבלא"ה לא משוינן לי' ממש לדבר האבד נראה פשוט שרק משא ומתן הוא דשרי לעשות בעצמו לצורך פועל עני אבל לא לעשות מלאכה, ובכוונת החינוך נראה דצ"ל כאופן הראשון שכתבנו בתחלת הדברים וכוונתו למ"ש במס' מו"ק י"ג ע"א לענין שכר פעולה עיי"ש, וצ"ע.

דסוכה ובריוני טומאה משא"כ בנד"ד שהחבלים אינם מחלק הסוכה וגם במהותם לא נעשו לשם מחיצה או תקרה אלא להליית כבסים ככה"ג לא שייך בהם לבוד.

(* מתוך תשובה להגאון מוה"ר יצחק פלקסר שליט"א, במש"כ להתיר לעשות סוכה תחת החבלים אף שאין ביניהם ג' טפחים דלא שייך לבוד להחמיר אלא במחיצות דשבת או בסכך ומחיצות

ספר מנחת שלמה חלק א
טוב"ל ר' שלמה זלמן אויערוואך זצ"ל

בפקודי'נ שגם ספיקו דוחה שבת ולהחמיר בנדה, רק נראה בכוונתו דאף שסובר הר"ף דסימן אחד לא חשיב עדיין תחלת לידה מ"מ לענין נדה שפיר יש לחוש גם בסימן אחד דשמא ראתה טפת דם, ועכ"פ נלענ"ד דמ"ש הפלתי בסי' קצ"ד סעי' א' דבאותה שעה יש לבעל להזהר בה, כוונתו גם על עניני קירוב ואיסורו הרבה יותר חמור מעונת וסתה דשרי בקריבות.

ג נראה דבלא"ה יש לחוש לאיסור יחוד והאיל ומצוי מאד שהצירים נפסקים ואז הרי היא ככל הנשים ולכן אסור להכניס עצמו למצב כזה של יחוד עם אשת איש. נחושבני שצריכים לדעת שאם נפסקו הצירים באמצע הדרך על אופן כזה אשר אילו היתה כעת בביתה לא היתה חושבת כלל ללכת לביה"ח דבכה"ג בשבת חייבים באותו זמן לעצור את המכוננית ולהכנס לבית הסמוך ולא להמשיך לנסוע בשבת).

אך יש לדון דאפשר שגם בכה"ג דאין בעלה בעיר מ"מ אפשר דיש לסמוך בכגון דא על החלונות שיש במכוננית דחשוב כפתוח לרה"ר ואפי' בלילה ובמקום דלא שכיחי אינשי מ"מ אין לחשוש שיעצור את המכוננית לעשות איסור דמסתמא הוא חושש ודאי ממכונניות אחרות אשר כרגיל הן מצויות בכל הכבישים והם הרי יכולים לראותם ואם משום החשש דשמא יפתנה ויעביר את המכוננית למקום אחר הרי בכגון דא ליכא כלל איסור יחוד וכמו שמעיקר הדין מותרים איש ואשה לעמוד זמן רב על יד חלון הפתוח לרה"ר אע"ג שהבית לגמרי סגור ויכול לדבר עם האשה כל מה שירצה וגם יכול לפתוחה לעבור למקום סתר שהוא ממש באותו בית, והיינו משום דאולינן בחר השתא דליכא חששא וה"נ גם כאן וצ"ע, ונא לעיין בזה.

כב

איסור יחוד — שיעורו

עוד להגיל.

כתב [בספרו "דבר הלכה"] בסימן ט"ו סעיף ב' דבמקום שיכול לשהות כשיעור טומאה אם ירצה אסור אפי' אם מתיחד על מנת שלא לשהות דמשמע קצת שהוא רק אסור אבל אין זה יחוד ממש דאסור מה"ת, ועיי"ש בהגה"ה מ"ש מס' אמרי אש והמהר"ל דיסקין ז"ל, ולענ"ד נראה דהן אמנם שיחוד במקום שאי אפשר לשהות כשיעור טומאה לאו יחוד הוא כלל ופשוט הוא כביעתא בכותחא שגם להסוכרים דיתחד אסור מה"ת ואיכא עלי' איסור עשה אפי"ה לא שייך בכגון דא לחשוש ולאסור משום חצי שיעור, שהרי גם אם הפתח פתוח לרה"ר איכא נמי שעה פורתא שהם ביחידות אשר אי אפשר כלל לשום אדם לראותם ואפי"ה שרי ולכן אך למותר הוא להאריך בזה.

אבל מ"מ נלענ"ד דכל שהיחוד הוא במקום שהם כן

שפיר מועיל תנאו שעשה בריש שתא שלא יתקיימו נדריו כל השנה, אך אפשר דכיון דנהג ג' פעמים חיישי' שמא נזכר בינתיים כביטולו שעשה בריש שתא ואעפ"כ הוא ממשיך לנהוג כן ה"ז חשיב כאילו כיטל את התנאי, וגם נראה דמהא דמהני התנאי שהוא עושה בתחלת הנהגתו שעושה בלא נדר משמע קצת כדברינו דשפיר מועיל גם התנאי שעושה בריש שתא. אך יותר נראה דבזמננו שמוזכרים בפירוש בהתרת נדרים שבערב ר"ה "מנהג של מצוה או איזה הנהגה טובה שנהגתי שלש פעמים" ומיד הוא גם מוסר מודעה על כל קבלה בלב דאפשר שפיר להקל.

ונראה לפי"ז דאף שנפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"ג סעי' ד' "דאם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלי נדר", ועיי"ש בש"ך סק"ד דאם פוסק סתם הו"ל נדר, נראה דמיירי בפסיקה כזו שהוא ממש מתחייב בחיוב גמור, או כדאמרן קודם דמיירי במי שלא עשה תנאי בראש השנה. אבל מ"מ מסתבר דבדברי מצוה שרגילים בני אדם לומר שפיר מהני הביטול שעושים בערב ר"ה ויוהכ"פ.

הלום נודע שבכגון דא נשאל הגה"צ מוהר"ח זוננפלד זצ"ל בספר שלמת חיים ח"ב תשובה ל"ח, והשיב דמסתברא דעל מה שלא נדר בפירוש כגון מנהגי מצוה יכולים שפיר לסמוך על המסירת מודעה שבערב ראש השנה.

L

כג

יחוד עם אשה מעוברת שהגיע זמנה ללדת

שלו' וישע רב לגיסי יקירי הגאון מוה"ר אברהם הלוי הורביץ שליט"א מח"ס "דבר הלכה".

אחדשה"מ וש"ת באה"ר עיינתי בדבריו החשובים, ובעיקר הדין שפיר נראה דאין לחדש מעצמנו שאינה ראוי' לביאה באותה שעה, אך יתדותיו מדברי רבותינו לענ"ד הן קלושות, דאף שהגמ' בשבת קכ"ט ודאי מיירי כשילדה מתוך אותם הסימנים אפי"ה שפיר כתב הנחלת שבעה בסי' ט' דלענין חומרת נדה יש לחוש לפתיה"ק גם להר"ף אפי' בסימן אחד אע"ג שלמעשה אין לנו שום נ"מ כי אם על אופן זה שהצירים פסקו אח"כ ובפרט דאיכא נמי נ"מ לענין שלא כדרכה, וגם נלענ"ד דכיון שעיקר איסור נדה הוא בכרת ממילא הוא דאסור גם בחור"נ ושאר עניני קריבות אשר לדעת הרמב"ם בפכ"א מא"ב לוקה עליהם מה"ת, משא"כ לענין איסור יחוד אע"ג דאסור גם עם פנוי' דליכא כלל כרת או עם עכו"ם מ"מ פשוט הוא דלא גזרו על יחוד אלא משום חששא דביאה כדרכה ולא על עניני קירוב או על שלא כדרכה [סגנון דברי הנחלת שבעה לענ"ד צ"ע שהרי כתב דהא דמצריך הר"ף ב' ...]

אלו שהחזיקו
לראי, אנו מתירין
נית או הנפשיה
ל דוקא, וקבלת
שים, ואז תשאל
דבר זה. וכן יש
ע דורשת היתר
י הטלפון כאלו

שים התיירו להן
להשחתת זרע
נשה למה באלו
א שלא ישמש,
עתתא. וכמו כן
יה.

ה רביה שני
ימין כשמוליד
ז"ע, אבל עור
ה, וזהו איסור
ים כבר המ"ע
שך אם יוליד
א' נקרא זרע
בזה רק מפני
כ ולא ביטול
מק"א (לעיל)

של הרגל וכדו
הטבילה גם כן
שהיה ולד, רק
ת.

ן שלה, שכ"ד

נה ואלסטית,
בריו זה בדוק

הבורא ית"ש,
ים מחמתו.

ביארנו שגדר המצוה הוא לפרות ולרבות כשראויה לכך, אבל במצב סכנה אינה נחשבת ראויה וליכא כלל המצוה.

ובנידון שלפנינו כדי להתיר גלולות לא צריך מצב של סכנה ממש, אלא אם נראה שיתכן שמצבה יותמר בחולשת הגוף או בעצבים שמצוי בזמנינו מתירים אנו לזמן מוגבל לבטל המ"ע כהנ"ל, ואח"כ דנים עור. ומ"מ גם מבחינת בריאות יש חששות שהגלולות גורמות קלקולים כדלהלן, וכ"ש לדידן - אם אין סיבה המספקת - צריכה לבטוח בה' שעם כל ילד שנולד שולח הקב"ה ברכה נוספת אף שסמיו מן העין. ואף שבאיש גם סירוס לזמן אסור וכמו שנבאר, מ"מ באשה הנוטלת גלולות שמעכב פיון רק בתקופת הנטילה, אין בגופה סרוס כלל, ואף להגרא שאסור סירוס באשה מה"ת, כה"ג דהוי לזמן ע"י עיכוב הביוץ לא אסרינן.

ובכ"ל סוגי גלולות יש חששות לנשים מסוימות, יש שגורמות כאבי רחם קשים, ומי שסובלת ברגלים יכול להתמיר מצבה, ועלול כמו כן לגרום עלייה בלחץ דם, ואם יש לה קרובי משפחה שלקו בסרטן של נשים יש מייעצים ליזהר, ויתכן שיש הפרעות נוספות ברחם, ובפרט אם ממשיכים בזה זמן רב, ויש להגביל השימוש כפי הצורך ורקא בהתייעצות עם רופא מומחה, ובהיתר רב מובהק דוקא.

ובזמן האחרון שמעתי שהמציאו גלולות לשימוש ע"י האישה, שמחלישים אצלו הורמון מסויים הנקרא טסטטרון, וגורם שאי אפשר לה להתעבר מזרעו שמוחלש ע"ז, ואפשר לדבריהם למנוע ממנו להכניס להריון באופן זמני לבד כעין פעולת הגלולות אצל האשה, וח"ו להשתמש בגלולות אלו, דנראה דאפילו סירוס כזה באופן זמני אצל איש לא מתירין, ואין להשתמש בו כלל ח"ו וכמ"ש.

נדרים

סימן רז

נהג בחומרא ורוצה להקל

מי שנוהג איזה חומרא ג' פעמים נעשה עליו כנדר וצריך התרה. ומיהו כשיש לו סיבה זמנית להקל כגון שהוא כעת חולה או סיבה אחרת ורוצה להקל רק עכשיו, אבל לא רוצה לבטל מעליו ההנהגה הזו, אלא מתכוון להמשיך בהמנהג להחמיר, לא צריך ע"ז התרה. ויסוד הדבר מבואר ב"דגול מרובה" יו"ד סי' רי"ד שמבאר שאם רוצה לאכול בסעודת ברית מילה בצום שמחמיר ע"ע, אינו צריך לזה התרה, כיון שנשאר במנהגו ורק במקרה זה רוצה להקל ולא קיבל מעולם על כגון דא, לא צריך התרה, ורק אם רוצה לעזוב את מנהגו לגמרי צריך התרה ע"ש היטב, ורבריו נתקבלו אצל בעלי הוראה.

ומה עוד שהלוא בלאו הכי בערב ר"ה כל אחד מוסר מודעה שאפילו נוהג ג"פ באיזה דבר

טוב, אינו רוצה שתהא כנדר, ומועיל מודעה זו גם מכאן ולהבא, אלא דיש פוסקים הסוברים שמודעה זו שמוסר בערב ר"ה מועילה דק אם זוכר את הביטול בתוך כדי דיבור לנדר, עיין במחבר סי' רי"א שלכתחילה חושש לדבריהם, וא"כ י"ל דהיינו דוקא בנדר דאורייתא, אבל מכח מנהג טוב הנדד הוא רק מדרבנן, בזה יכול לסמוך להקל על סמך מסירת המודעה בערב ר"ה, וכן שמעתי שכתב כן הגאון וצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (בשורת שלמת חיים) להקל לסמוך על הביטול מעיקרא שמוסר בערב ר"ה לענין דרבנן כגון במנהג שנהגו.

ומיהו נראה שהתרת נדרים מועילה רק לענין חומרא שמקבל ע"ע ונהג כן בחומרא, אבל בנידון שיש בו מחלוקת הפוסקים ונהג לאיסור והחזיק שחייבין להחמיר כך מדינא, אין לנו להתירו אלא חייב להמשיך במנהגו, וכ"ש אם זהו ממנהג אבותיו שנאמר אל תטוש תורת אמך.

עליו ג' פעמים נעשה עליו כנדר
כ"ה"ג דהוי לזמן ע"י עיכוב הביוץ לא אסרינן

ובהתרת נדרים הנהוג אצלנו בערב ר"ה הנוסח הוא שמגלה דעת לבטל מנהג שנוהג ג' פעמים ולא אמר בלי נדר, והדבר תמוה שמפורש במחבר שם בש"ע שאפילו נהג פעם אחת לכד אם דעתו היתה לנהוג כן לעולם הוי נדר, וע"כ הנוסח ג"פ צ"ב, ולעצמי נהגתי להשמיט תיבות ג"פ ולומר כל מנהג שנהגתי וצריך התרה.

כבוד אב ואם

סימן רח

כיבוד האם במקום כיבוד האב

נשאלתי בכך שאמו צייתה לו לעשות דבר ובאמצע עשייתו ביקש ממנו אביו לעשות לו דבר אחר, אי נימא בזה עוסק במצוה פטור מן המצוה, או נימא דכיון שהיא משועבדת לאב, והרי מהאי טעמא אמרינן דאם אביו מבקש ואמו מבקשת יקדים כבוד אביו, א"כ עליו להפסיק מיד מה שעושה לאמו ולעסוק בכבוד אביו, שהיא והוא מחוייבין בכבוד האב. ואחד מחכמי הוראה השיב לשואל בפשיטות שעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואפילו עסק במצוה קלה פטור מעסק בחמורה, ולכן אף שכיבוד אב עדיף, אם כבר עוסק במצות כיבוד אם, לא יעזוב אלא יסיים.

ולענין אין הדין כן, שאין הגדר שכיבוד אב הוא רק עדיף מכיבוד אם, וששמילא אם כבר עוסק בכיבוד אם אינו פוסק, אלא יסודו הוא שאין מצות כיבוד אם כלל מול מצות כיבוד אב כיון שמשועבדת לו. וביאור הענין הוא, שהלא כשהאב דורש מבנו כיבוד ויש בזה הפסד ממון, אין חיוב, דקיי"ל משל אב, אבל חיוב כיבוד של אשה לבעלה הוא שלא להתנגד לרצון בעלה אף שדורש ממנה דבר שיש בו הפסד ממון, ולכן במקום כיבוד אב אין על הבן מצוה לשמוע לאמו כלל. וראייה לדבר שהתוס' ביבמות (ה: ד"ה כולכם) כתבו שההלכה שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך נלמד מדינא דאמר לו אביו לעבור דברי תורה שפטור משום שהוא ואביו חייבין בכבוד

ובלאו הכי השיעור ג"פ בכל דוכתא יסודו מש"כ דהוה חזקה דהיינו שיעשה כן לעולם, אבל כאן אין צריך שנהיה בטוחים שרצה לעולם אלא מספיק שרגיל בזה, ויש לומר דאפילו בכ' פעמים אף של הוחזק ממש, נחשב רגיל וצריך התרה, ע"כ נראה כמ"ש לסתום הדברים ולבקש התרה למנהג שנהג ולא לפרט כמה פעמים.

L

המקום, ומכאן שכשם שבאסורים אין מצוה כלל בכיבוד אב במקום איסור, שהשיעבוד של אביו במקום מפקיע לגמרי את כחו לגבי הבן, כך גם כיבוד אם נפקע לגמרי המצוה אם על ידי זה אין עוסק בכבוד אביו כיון שהיא משועבדת להאב, ואם כן גם כשכבר עוסק בכבודה לא אמרינן שימשיך בכבוד האמא מדין עוסק במצוה, שבטלה המצוה לכבודה במקום כבוד האב דמשועבדת לו ואין בזה משום קיום דמצות כיבוד אם כלל.

ונראה שזהו גופא מה שבא הפוסק ללמד אתה ואביך חייבין בכבודי, דס"ד שכיבוד אב ואם הוא מצוה ככל המצוות ודוחה ל"ת כחמורה שאינו אלא לאו, קמ"ל שגדר המצוה היא כענין שיעבוד לאביו ואמו, וכיון שמשועבד הוא ואביו למקום לא חל כלל. והוא הדין באמו שמשועבדת לאב, אין כלל מצות כיבוד אם כשבוה נמנע מכבוד אביו.

ומיושב בזה קושיית התו"י בכתובות מ. דאמרינן שעשה [ד"ו] ולו תהיה לאשה" [לא דחי ל"ת [דאיסורי ביאה], כיון שאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה, ותמהו התוס' ישנים אם כן היאך ס"ד שכיבוד אב דוחה ל"ת הלוא אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ואי אמר לא בעינא ליתא לעשה כלל, ע"ש מה שתירצו, ולפי הנ"ל מקור סברא זו הוא מן הדרשה שאתה ואביך חייבין בכבודי, שמתבאר בזה שמצוה שיעבודית לא דחי ל"ת, ומינה הוא דילפינן שבאונס פטור מלשאת חייבי לאוין מדין אי אמרה לא בעינא.

אילולא הגילוי המפ...
הוא ואביך חייבין, ה...
ככל המצוות, דאן...
למקום, ואף שאו...
כל זמן שאביו ל...
ורק מהילפות...
שגדר המצוה הו...
למקום קודם ע...
וממילא באונס שיסח...
בגדר שיעבוד לד...
עליו ליכא שיעבו...
ב"מ (לב). שמפור...
דעשה דאונס לא ז...
מסופק לפ"ז איך...
אב, שענינו שיע...
מצוה אחרת. ומצינו ו...
לעני, והיינו פרו...
הוא רק כעין ו...
שבשניהם גדר המצו...
עדיף העני מחבירו...
שעוסק במצוה, ו...
אב שהיא מצוה...
שנפטר ממצוה...
אדם לחבירו קיל...
אין עשה, לכן אין...
למקום. ואף שבשי...
הסוכה (סוכה כ"ה).
ואף דפדיון שב...
מזה ראה דמצוה...
למקום, נראה דיע...
מסכנת מיתה ובוה אין...
כשהחיוב תלוי ברצון ו...
מוכח שעוסק במצוה...
אמנם בשו"ע (או"ח ת...
שמדין עוסק במצוה כל...
סוכה, ולכאורה החולה...
לכאורה שמצוה...
למקום. אבל אולי יש ל...

(ג) אבל כל אדם יכול להפריש בו' נטור [עמוד סה] כשם רמב"ם [מנחת עמים ח, ט] אם אין עניים יפריש ומניח עד שימצא עני, ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני אין צריך להפריש, והקשה הטור עליו, ע"ש, ונראה כוונת הרמב"ם דבשעה שנודר לזקקה כולל בה הנמניה

וההפרכה נכופה שאם לא אפשר נמניה עכ"פ יקיים ההפרכה, אבל אם התנה שלא יתן עד שימצא עני, אז אמדין דעמיה דכא להפטר גם מההפרכה, דאם לא כן תנאי למה ליה, פשיטא שלא יתן כשאין עני דלמי יתן, אלא ודאי שצד להפטר גם מהפרכה, וזוה ממורן קושית הטור [סס] שהקשה עליו, יראה שאין תנאי מועיל אלא כשאין עניים ולא נהירא, עכ"ל, דגם הרמב"ם סבירא ליה דתנאי מועיל אף ביש עניים ומתנה שלא יתן אלא מעט על ידי על יד, והוא פשיטא, אלא דקא משמע לן דבה התנאי של הרמב"ם, אפילו הפרשה אין צריך, ובלא תנאי צריך הפרשה, וכן נראה עיקר להלכה:

אמר אתן סלע לזדקה (י) לפלוני אינו עובר עד שיצא אותו עני אף על גב דשאר עניים מציים: [ח] ודוקא במפריש צדקה סתם (ג) אבל כל אדם יכול להפריש מעות לצדקה שיהו מונחים אצלו ליתנם מעט על יד על יד כמו שיראה לו [ט] וכן אם התנה בשעה שנדר בצדקה או התנב אותה שיהיו הנכסים רשאים לשנותה ולצדפה כוונת הר"י אלו מותרים:

ד [י] צריך ליהדר מלידור ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם ויאמר בלא נדר:

ה [יא] כשחמד בכיס של צדקה י צריך הנכאי להלוות [ב] וכשימצא בכיס לאחר זמן י נפרע מפניו ואין צריך ליבול רשות מהנותנים בכיס: והגה [ג] מי שמפריש יא (י) מעשרותיו יב (י) והלוה לעני משלו יג מפרש מעשר שלו ומשעבד על זה שהלוה לעני (ד) ומעבד לעצמו מה שהפריש, ודוקא שהעני שהלוה לו עדיין ח"י אצל

כשהיה חי ועני דאין מפרשין על האבוד: יג מפריש מעשר שלו, וצריך לזכות בהן העני על ידי אחר, ואחר כך יפרע ממנו חובו, כדי לקיים מצות נתן תתן [דגריס עו, י]. ואם רגיל ליתן לזה הרי זה בכלל מכרי כהונה ולויה ואין צריך, כן כתבו בספר התרומות סוף שער ס"ה [מ"ג סימן ט] וברטנורא סוף פרק ג' דגיטין [משנה ז ד"ה להות] והרמב"ם פרק (ו') [ו] מהלכות מעשר דין ו'. ולכאורה קשה, דהא בש"ס סוף פרק כל הגט [סס] דף ל' [ע"א] משני עולא הא מני רבי יוסי היא דאמר עשו שאינו זוכה כוונתו, ואם כן לפי זה אין צריך לזכות לו כלל, ואע"ג דקאמר התם כולוה עולא לא קאמרי כיחידה לא מוקמינן, היינו כמו שכתבו התוספות שם [ד"ה מחילה] דמתקנת ליה לאוקמי מתנייהו אפילו כרצונן, אבל להלכתא קיימא לן כרבי יוסי כדפסיק שמואל גופיה פירק קמא דבבא מזיעא דף י"ב [ע"א]. ואפשר שזה דעת הר"ב שכתב בסתם שיכול להפריש עליו, ולא יוצא שצריך לזכות על ידי אחר, ונראה שהקשר התרומות וברטנורא והרמב"ם סבירא להו כמו שכתב בחידושי הרשב"א [גיטין סס ד"ה הא] כשנדר צדקה ח"י, אי נמי ל"ל דהכי קאמר, כיחידה לא מוקמינן, דסבירא להו דרבי יוסי כנכאי גוונא לא אמר עשו את שאינו זוכה כוונתו, וכן מתרשים התוספות פרק קמא דבבא מזיעא [סס ע"א ד"ה והמן] דדוקא כהן דבבא מזיעא פסיק להלכתא כותיה, ולא כהן דגיטין, ע"ש:

ערך להם למהרי"ק"ש

סוף פסקי: המתנבב ציית הכנסת אינו עובר עד שימצאנו הגנאי, ואם אין הגנאי ודע שצדק, צריך להודיע: נדר לזכות מיודם אינו עובר עד שיצא אותו האדם:

ביאור הגר"א

הלכה זו המלה את כו', אילין דרבי נחמיה אשאלין לצבורא פריטין, אתא עובדא קומי רבנן, אמרין ליה לית צבור כולא עתיר לית צבור כולא מעני: [ג] [נהגין פי שפירש בו' ודוקא בו' ואין להושי' בו', מתניתין וגמרא דגיטין סוף פרק שליש ל' א', המלה בו' ואינו חושש בו', ושם ב', העשיר העני בו', אלא דשם [גיא] אמרינן דוקא בכמה או במזכה להם על ידי אחר, וכן פסק הרמב"ם [מעשר ה' ו] [ועיין ש"ך ס"ק י"ג]. ועוד אמרינן שם דאם מתו נוטל רשות מן היורשים, אבל הרמב"ם [מלחמות שם טו, ב] כתב דוקא בכחן ולויה, אבל בעני לא מהני, וכמו שכתבו בירושלמי שם רבי חייה בר עובקא בשם רבי יוסי בשם [רבין] חגיגה בירוש' כהנה לורה היא מתניא, אבל בירוש' עני אין לעני נחלה, תני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא לידי מדה זו אם לא הוא בנו כו', ועיין ספר התרומות סוף שער ס"ה [מ"ג סימן ב]. ועוד אמרינן בגמרא שם שאם הלון בבית דין מפריש בחזקת עניי ישראל, ועיין חוספות שם [ע"ב] ד"ה איכא בנייהו, בדוקא בחזקת עניי העיר:

[מ] [שריש] ודוקא בו'. הרא"ש [ראש השנה פ"א סימן א]. וכמו הגבאי דאין צריך לחלק מיד, וכוננו לעיל, וכמו שכתוב שם והא רבי ינאי כו' שאני כו', ואם איחא הרי צריך לחלק מיד: [ט] וכן אם התנה בו', רמב"ם [מנחת עמים ח, א], ופשוט דהכל אחר התנאי, ועיין באריח סימן קנ"ד סעיף ח': [י] [פסקי דין צריך בו' ואם בו', עיין לעיל סימן ר"ג סעיף ד': [יא] [פסקי דין כשחמד בו', ירושלמי פרק ו' דכתובות הלכה ה' וכן המש"א] את היתומה כו' אמר רבי חנינא זאת אומרת שאומרת לפרנסים ללוות, דו פתר לה בשאין בכיס לווין עד חמישים, אבל אם יש בכיס מוסף, אמר רבי יוסי זאת אומרת שאין אומרים לפרנסים ללוות, דו פתר לה בשיש בכיס אבל אם אין בכיס פוזת כהדא בילדה אתת ביומיה דרבי אמי אמר [ישת] [ישתבוק] למועדא, אמר ליה רבי זעירא כו', יתכול דמריה דמועדא קיים, ואתיא דרבי חנינא כרבי זעירא ודרבי יוסי כרבי אמי, ומשמע שדכי אמי קבל דבריו של רבי זעירא: [יב] וכשימצא כו' ואין צריך כו', שם [ירושלמי] פרק ג' דגיטין

פתחי תשובה

(ד) והלויה לעני משלו, עיין בתשובת נודע ביהודה קמא חלק י"ד סימן ע"ג, הבאתיו לעיל סימן רמ"ט ס"ק א', ועיין בנודע ביהודה חגיגה [ו"ה] סימן קצ"ט שכתב דאם מחילה כשהלוה לעני לא הלה לו על דעת כן, הוא פלוגתא דאמוראי בירושלמי דגיטין [פ"ג הלכה ו] והכריע כרבי זעירא דיכול להפריש עליהן, אבל רשות מהעני צריך, וגם דוקא אם בלאו הכי היה גם כן נוהג המעשר לזה העני, וכפי אותו אומר יחשוב עתה על חלקו ולא יותר, ע"ש. [ועיין בספר לבושי שרד [שבטון ספר הבאות שו"ך סימן ק"ד מה שכתב בזה]:

(ו) פ"צ'וני, והיא שגדר לתת לעניים למי שיראה, עובר עליו לאלתר, דהא קיימי עניים רש כדו ליתן להם, דלאו כדי ליתן לגנאי נדר, ואין לומר שאינו עובר משום שיכול לומר אינו רוצה לאלו אלא לתארים שיצואו, דאם כן כהן יפסור עצמו לעולם, עכ"ל המדרכ, [ש"ך ס"ק ט]: (ז) מעשרותיו, והוא הדין שאר זדקה, כן כתבו ספר התרומות ושאר פוסקים, [ש"ך ס"ק יא]: (ח) ומבבב, וצריך לזכות בהן העני על ידי אחר ואחר כך יפרע ממנו חובו, כדי לקיים מצות נתן תתן. ואם רגיל ליתן לזה הרי זה בכלל מכרי כהונה ולויה ואין צריך, כן כתבו בספר התרומות סוף שער ס"ה [מ"ג סימן ט] וברטנורא סוף פרק ג' דגיטין [משנה ז ד"ה להות] והרמב"ם פרק (ו') [ו] מהלכות מעשר דין ו'. ולכאורה קשה, דהא בש"ס סוף פרק כל הגט [סס] דף ל' [ע"א] משני עולא הא מני רבי יוסי היא דאמר עשו שאינו זוכה כוונתו, ואם כן לפי זה אין צריך לזכות לו כלל, ואע"ג דקאמר התם כולוה עולא לא קאמרי כיחידה לא מוקמינן, היינו כמו שכתבו התוספות שם [ד"ה מחילה] דמתקנת ליה לאוקמי מתנייהו אפילו כרצונן, אבל להלכתא קיימא לן כרבי יוסי כדפסיק שמואל גופיה פירק קמא דבבא מזיעא דף י"ב [ע"א]. ואפשר שזה דעת הר"ב שכתב בסתם שיכול להפריש עליו, ולא יוצא שצריך לזכות על ידי אחר, ונראה שהקשר התרומות וברטנורא והרמב"ם סבירא להו כמו שכתב בחידושי הרשב"א [גיטין סס ד"ה הא] כשנדר צדקה ח"י, אי נמי ל"ל דהכי קאמר, כיחידה לא מוקמינן, דסבירא להו דרבי יוסי כנכאי גוונא לא אמר עשו את שאינו זוכה כוונתו, וכן מתרשים התוספות פרק קמא דבבא מזיעא [סס ע"א ד"ה והמן] דדוקא כהן דבבא מזיעא פסיק להלכתא כותיה, ולא כהן דגיטין, ע"ש:

מגדור פירושא
ביתא מעתא זמן האל
מנון וראיה

יא* טור ו'
הרא"ש [סס]
יא* רמב'
י. טור נכס'
סא: רא"ש מ'
י. כהנאות
במלא [יחמ'
סס] כסס
[הלכות זקין
ממשמות
[מחומט פ"ו
י. מדרכ'
ראבי
(* ממנה
ע"א, וגם ז'
נחמט

ציונים
עם ציונים

ס' ב"י [עמוד ס'
בשם ש"ס נגי'
ורש"י (*) סוף
הגט [סס סוף
ס' שם [נחמט]
מרדכי רבבא ב'
פרט, בשם אור ז'
זקק סימן ט' ו'
כל הגט [גיטין]
בשם הירושלמי
הלכה ו' וספר התרו'
ס"ה [מ"ג סימן א',
עמוד טו ד"ה ו'
נחמט]:

הנהגות והעו'
ה' כירושלמי שם גיטין
המפרשין:
ו' פ"פ הירושלמי ש'
ז' נטק פ"פ הירושלמי

ז"ל שבה לפי הגאון ממטרסדורף ז"ל עבור ענין גדול והחיים בטמנו הם משורר הגבאים מכל החצרות דעם לחזק ביד הגאון ז"ל וגם חצרה הכנסת כלה חף שמוסלם לא נחש רק עבור הכנסת כלה אז כחז החיים ז"ל השוכנה ויתמך יתדותיו על מדרש כי תשא ויתן אל משה ככלתו כמו כלה מקושטת בכ"ד תכשיטין חף ח"ה מקושטת בכ"ד ספרים ומלך פורץ גדר וח"ה יש לו דין מלך ודין כלה יפסק שהחצרה הכנסת כלה יתנו להגאון הגיל ממונים ומסחפק כח"ה כיון שהכ"י מאסף הוא בשביל ח"ה מופלג אולי יש לסמוך על מרן החיים שזדואי כיון להלכה ומעשה רב עכ"ל.

וקצת יש להביא ראיה מהענין עלמו שהרי פשוט דהא דרוכה לשונה ולומר שאוסף להכנסת כלה הוא משום שיודע שקר הוא יתן ויתר משאם יאמר לו שמאסף בשביל הח"ה וברי זו הוכחה שאין צדעתו ליתן כל כך וח"ה הרי הוא בכלל חצרה שאם יודע לו דנטל ממנו מה שלא רצה ליתן חייב להחזיר אם יבקש ממנו ולכן ולפענ"ד שאין היתר לזה אבל ח"ה אם יראה שאפשר לו יאמר שיש לו דבר נחמן שהוא כעין הכנסת כלה וכיוצא בזה אבל אינו רוצה לגלות לו הכל ואם ישמע לו ויתן אז יעשה בדיחור גמור דע"ז ודאי ראיה מהמדרש תשא הגיל ודו"ק.

ולפענ"ד אי הוה נידון דידן דומה למעשה החיים ז"ל ודאי הכי דנין ומי לנו גדול לחלוק על פסקי מרן החיים אשר הם חלקיו עמו והלכה כמותו בכל מקום אמנם נידון דידן ולפענ"ד ענין אחר הוא ולא דמי כשכולל להני דנידון החיים לא הם שום ענין של שקר אי גניבת הדעת והנתינים נחשו להגבאים שהיו ממונים על זה כעומד על קופת הכנסת כלה ורק עכשיו שבה אדם גדול לדבר נחמן מאד וסחפקו בדין דאין משנים מדקה לדקה וע"ז העלה להם החיים ז"ל בדבר נחמן כזה שדאי לשנות ובישם דבריו על המדרש הגיל והעיקר דכל הנותן על דעת הגבאי הוא עותן וסדר דכ"יג מתיר לשנות, ואפילו ניימא דהחיים מדינא קאמר דהכלכה הוא דח"ה אוקרי כלה ומשנה שנגבד לשם הכנסת כלה מותר לגבאי ליתן מהמעות לח"ה היינו מדינא גבו המעות להכנסת כלה וכיון דגם ח"ה מקרי כלה ולכן נחשו לו ג"כ בתור הכנסת כלה (הגם שלעיקר דינא ודאי דאין לו דין כלה לענין זה דאלי"כ אמאי לא נחשו גם לח"ה אחרים מקופת הכנסת כלה וד"ל).

ומידו לעיקר הדבר מש"כ החיים דח"ה יש לו דין מלך ויש לו דין כלה אין הדברים כפשוטן ולא כחז זה אלא להחצרה הגיל לזרזן בזה שהי ס"ל להחיים דמורה לתת להגאון הגיל וח"ה אין להם מובן כלל דאם החיים דין כלה לו למה ליה להחיים עוד טעם שהוא מלך ופורץ גדר והלא מגדר ומדין הכנסת כלה הוא ולא לריך לפרוץ גדרים וגם למה לא נחשו לכל ח"ה ואם הוא מלך שפורץ גדר ח"ה למ"ל טעם דמקרי כלה אבל פשוט דאין זה אלא לשון משאל שח"ה מקושטת בכ"ד ספרים ככלה מקושטת בתכשיטין וקישוטין וגם דין מלך היינו שלשפטים הוא פורץ גדר לשנות סיג וע"ד שאמרו עת לשנות להי הפרו מותרת וחי' לומר להפר התורה אלא שזהו במקום שע"י ההפרה יתקיים התורה ח"ה החיים ז"ל מלך פורץ גדר ואין להאריך יותר.

דושה"ט בלב ונפש.

בנשוא הקטן

סימן קס"ח

7 אי יבול להתנות שכל צדקה שיתן יהי' פצעות מעשר
 ט"ז למשמג"ם החשלי"ב בבי' יצד"א.

מע"כ ירידי הרה"ג וריח כש"ת מוה"ר משה גראסמאן הי"ו.

אחדש"ת.

בדבר שאלתו צמי שהתנה שכל צדקה שיתן יהי' בכלל מעות מעשר אע"פ שבזמן היתויה אינו מכון לכך מ"מ יכול ללקחו ממעות מעשר שלו או שארץ וקא' לבין בשעת יתויה שהספק יהי' מעות מעשר ולא מהני מה שהתנה מקודם שכל הצדקה יהי' ממעות מעשר שלו.

ולפום ריבועא נראה להביא ראיה מהא דאמרו גדרים כ"א הרוכח שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד נראה

אבל נידון דידן הרי הגבאי הוא משקר ומעטה את הצריות ואומר להם שהוא מאסף לצורך הכנסת כלה מה שאינו אמת ואפילו ניימא דהכלכה ח"ה מקרי כלה מ"מ בעיני בני אדם לא מקרי כלה ולאומדנא דמוכח הוא דהוא כוונתו לכלה באמת ואילו הכי יודע זה הנותן שכוונתו לח"ה לא הכי נותן לו כל כך וח"ה הו"ל שקר גמור ומעטה את הנותן ועיין ירושלמי שקלים פ"ב הל' ה' אמתני' דתנן מותר המחיס למחיס ובגמ' שם גבו בחזקה שאין לו ונמלא שיש לו ר' ירמיה סבר למימר מותר המחיס ליורשו ח"ל ר' אילי דחומרא הגע עמך דלא כוון אלא ליה ועיין ק"ט ופ"מ וצ"ד סי' ר"ג ס"ז וצ"באור הגר"א שם נראה דפסקין גר"א דחומרא והכ"י ח"ה בשם ד"מ כחז בס"י פ"ט ס"ק ג' שאם קברו אשה מדקה ואח"כ נודע שיש לנעלה מוליאין ממנו ועיין הש"י רדב"ז ח"ב סי' קצ"ח ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' ר"ל"ח, אבל כי כן החליק פשוט דהחס הגבאים ידעו למי נותנים וגם הכותנים ידעו למי נותנים ועל דעתם נחשו ואין צדק ענין של טעות וגניבת הדעת אבל בדין ולבתחלה הולך לאוסף ואומר על דבר אחר שהוא שקר כה"ג לפענ"ד מודה החיים ז"ל דאסור וכח"ש צ"ס"ד.

הר"ח ר' מנחם קא"ן זצ"ל

השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד
 שיהא זכור בשעה הנדר ופריון אי אור עקריה לחגאי
 לקיים ליה לנדריה אמר אביי הני ובלבד שלא יהא זכור
 בשעה הנדר רבא אמר לעולם כדאמרינן מטיקרא הכא
 במאי עסקינן כגון שהנהגה ברי"ה ולא ידע כמה התנה
 והשאה קא נדר אי זכור בשעה הנדר ואמר על דעת
 הראשונה הני נדר נדריה ליה זיה ממשא לא אמר על
 דעת הראשונה הני נדר עקריה לחגאי וקיים לנדריה
 ועיין חוסי' ורין' שם וצ"ש"ע וי"ד סי' רי"א סי' וסי"ג
 הניא צ"י דעוה בשכח אי אמרינן על דעת הראשונה הוא
 עושה ואי"כ במעשר כספים דרבנן ודאי דיש לסמוך ולהקל.
 ומיהו יש לחלק נדרים מנדקב נדריים כיון דקוי"ל הנדר
 כחילי' זכר כמה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן
 ואי"כ כיון דאיכא אי' צדבר אמרינן ודאי כסתמא לחגאו
 סומך דלא ניהא ליה לטביר איסורא אבל נדקב דאיכא
 חיוז ומנזר בטל עה מלח' נימא לן דמסתמא לחגאו הראשון
 נתן דלמא השאה חו"ה במנזר נדקב שלא להשכח מן
 המעשר ויהי' מנזר בשני עננה.

איברא דנטיקור דין דנתון נדקב ערס שנתחייב במעשר
 ואפילו מחטוין אחי"כ לנכותו ממעוה מעשר מה
 שכבר חלק לעניים אין מצוהר כ"כ להתורה ובמס' גיטין
 דף ל' ע"א הני המלוה מעוה את הכסן ואת הלי' ואת
 בעני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקה
 שהן קיימים ופרשי' להיות וכו' המלוה הוא כשפירש
 הרומוהו ימכור התרומה וישכב הדמים לעמו כפרעון
 החוב הוא כשציל הכסן וכן המעשר ראשון כשציל לו
 ומעשר עני כשציל עני ועיין חוסי' רי"ד שם ומינה פסק
 הרמ"א וי"ד סי' רנ"ז סי' ה' בהג"ה שמי שמפרש מעשרותיו
 והלוה לעני משלו מפריש מעשר שני ומחשב ע"ז שהלוה
 לעני ומשכב לעמו מה שהפריש. והנה מלינו במלוה לעני
 כלומר שנתן לעני מההלה בהורה הלואה וממילא העני
 חייב להחזיר לעשיר שפיר מטבב לעמו מעשרותיו אבל
 הנתן מחנה לעני סהם דרך נדקב ומחנה ולא התנה עמו
 להלוואה אין לו על מה לחשוב ומה שנתן נתן ואי"ל לו
 לטבב לעמו המעשר המגיע לעניים וכ"ש מה שהריוה לאחר
 שנתן לעניים דהו"ל המעשר אחי' דשגלגלי"ט ואי"כ ששכח
 החגאי נמי נימא הכי וכ"ש דאין לו עדיין מעשר כספים
 בעה.

אמנם כבר עמד על מחוכה זו רבינו הטובי"ק וי"ד סי'
 ע"ג וכתב דהואיל וכבר נהגו כן ל"ל כן שגם
 במלוה לעני כחמה אינו הלוואה גמורה שהרי אין העני
 לריך לפרוע משלו אף אם העשיר אחי"כ ששכח אין מפריש
 עליו העשיר מי"מ העני הוא שהעשיר עשה פטור מלשלם
 ופי"ש בש"ך סי"ק ו"ג ואי"כ אין ההלוואה חלה על גוף
 העני ולכן אפילו נותן לו סהם ע"פ מהנהגה שמלוה זה
 למעשר שלו סתמא כפירושו שמלוה להעני וא"ל להודיעו
 להעני ולכן יוכל לנטות אחי"כ ממעשר שלו על סמך שחוכה
 לו לאותו עני שכבר נתן לו ואף שאינו מוכה צפירות
 סתמו דהא על הרמ"א שמשמע מדבריו שטעו דזה שאינו
 זוכה כחכה ועיין ש"ך שם סי"ק ו"ג וגם הרמ"ם מודה
 דזה דהלכה כר"י ועוד המעשר כספים דרבנן הוא ע"ש.

מבואר מיכו דמנהג העולם ע"פ הרמ"א הי"ל ליתן
 מעוה נדקב לעניים על סמך המעשר שלו אפילו
 לא נתחייב עדיין במעשר ואי"כ נראה פשוט דגם מעשר
 דיון לא גרע מהו ואם התנה פעם שהנדקב שיתן יהי'
 בכלל מעוה מעשר אפי"ש שבזמן הנהיגה לא כיוון לזה
 יכול לנכותו ממעוה מעשר בין שיש לו כבר ובין שירויח
 אחי"כ כל ימי חייו. ומיכו דוקא כסתם אבל אם כי'
 בדעתו צפי' שלא ליתנו ממעוה מעשר ואח"כ מתחרט
 ע"ז אינו מועיל ואינו יכול לנכותו יותר ממעוה מעשר
 שלו דנדקב הוא ואפילו לשאול עליו אינו יכול כיון דכבר
 באת ליד העני כמזון ואי"ל כתרומה שזאת ליד כסן
 דשוב אינה ששאלה.

אלו דברי ידיו ודשה"ט ור"ת המצפה לישועת ח'
 כהרף עין בביאת בר נפלי בלב תופש.

משנה הקטן

סימן קס"ט

עד היכן נמשכת החיוב על האב לפול את בנו
 ב"ה מוצאי יד"כ התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידידי הרב הגאון צמ"ס קולע אל השערה וכו'
 א"א ג"ג כש"ת רא"ש בלומפנקרנץ שליט"א. רב דת"ת
 דברוקלין.

אחדשת"ד וכו',

ובד"ת שהעיר על מה שכתבתי בצפרי סמ"ה מ"י צ"י מ"ע
 על האב למול את בנו ציוס השמיני ואם עבר
 ונא' מל ציטל מ"ע ונסתפק אי כוונתי דמלוח האב למול
 אינו אלא ציוס השמיני ואחר זה ליכא עליו אלא דין שאר
 אדם מישראל שמתחייב, או כוונתי דציטל רק מלוח עשה
 דציוס השמיני אבל נשאר עליו עדיין חוב למול את בנו
 אפילו שלא בזמנה, ולפי שראיתי בדבריו קלה דברים שראוי
 להעיר עליהם אכתוב לו מה שגלפעי"ד בזה מילתא.

והנה פשוט דכוונתי דזה דרך ציטל כעשה דציוס השמיני
 אבל אכתו מועיל עליו חוב למולו בחור אב כל
 זמן קטנותו שהוא אחי' ברשות האב לכמה דברים אבל
 לאחר שנתגדל הי"ט לאחר י"ג שנים אין שום חיוב על
 האב למולו ולא דוקא על האב אלא על שום אדם מישראל
 שיש עליהם חיוב בקטנותו אם אין לו אב או שהאב
 אינו רו"ה למולו מנזר עליהם למול אבל כל זה רק
 בקטנותו וכשגשעה קן י"ג נפטרו כל העולם ממנו ושאר
 עליו החוב למול את עצמו והוא שצד עשה בכל יום שלא

מל את עצמו וגם באיסור
 איתו חייב ברה עד שימות
 וראיתי לכת"ר שהביא רל
 סי"ה שכתב כ"ס
 פסח כך מילת ציוס הקטן
 כמול לבס כל זכר ודייק'
 של האב לבס כל זכר ש
 משמע דיש על האב מלוח
 אצרהס ועי"כ דיוון דמעכו
 עליו ע"כ. והנה ראיתו צ'
 סמ"ח שהביא כח"ר צ'
 שהביא ראי' זו מעלמו ולו
 שכת"ר דן צמ"ח אב והביא
 אלא דבאמת לא היה לריך
 כתב הרמ"ם מפורש צפ"ב
 הלי"ן וז"ל.

וממה שאני חייב להזכיר
 אה בנו או ליד צ'
 על מלוח עשה גדולה וחמ'
 ולא יתן לו לעולם לשלם ז'
 יותר ממי שצבר עליו חג
 ליל פסח ולא אכל מזה
 למילת לא נפטר מזו המ'
 למולו תמיד וכל זמן שלא
 עובר על מלוח עשה שבג'
 ממוז זאת הטבירה וישנה
 זה האדם ר"ל הילוד העל'
 עשה עד שימול אותו כא'
 כתב הרמ"ם דעל האב
 נפטר מזו המלוח כל זמן
 ציוס השמיני וכנראה דבמחו'
 הללו וגם מהגאון בעל מני'
 הללו כנראה למצין. ועיין 6
 ובצפרי משנה הלכות ח"ד

צ) גם מה שהביא ספק
 על האב למולו
 ראי' לדבריו וכת"ר כתב
 לקשט"א דמילתא דבריו ה'
 צפי' המשנה הי"ל שלא כ'
 וכשיגדל הילד ויגיע למצן
 ממילתו ונתחייב הוא למול
 עצמו הוא שצד על מ"ש פ'
 הרמ"ם דכשיגדיל נפטר כ'
 וזה פשוט מאוד. וכן ראיתי
 כ"ל. איברא דגם מדבריו
 לכאורה כן מדכתב כ"ס
 פסח כך מילת ציוס הקטן
 הקטנים משכחו מלאכול ז'
 מועיל על האב עשה זו ז'